

Podaci o Tribunalu

Osnivanje

Međunarodni krivični tribunal za bivšu Jugoslaviju (Tribunal) uspostavljen je Rezolucijom 827 Saveta bezbednosti UN, 25. maja 1993. godine.

Sedište

Hag, Holandija

Jurisdikcija

Tribunal ima mandat da krivično goni lica odgovorna za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava na teritoriji bivše Jugoslavije, od 1991. godine.

Statutom je utvrđena nadležnost Tribunalu da krivično goni po četiri grupe delikata:

- Teške povrede Ženevskih konvencija od 1949. godine (član 2)
- Kršenje zakona ili običaja rata (član 3)
- Genocid (član 4)
- Genocid (član 4)
- Zločini protiv čovečnosti (član 5)

Sudije

Predsednik: Gabriela Kirk Mekdonald (Gabrielle Kirk McDonald) (SAD),

Potpredsednik: Muhamed Šahabudin (Mohamed Shahabudde) (Gvijana),

Sudije: Antonio Kaseze (Antonio Cassese) (Italija), Klod Žorda (Claude Jorda) (Francuska), Ričard Džordž Mej (Richard George May) (Ujedinjeno Kraljevstvo), Florens Ndepele Muačande Mumba (Florence Ndepele Mwachande Mumba) (Zambija), Rafael Nijeto Navia (Rafael Nieto Navia) (Kolumbija), Fuad Abdel-Monejm (Fouad Abdel-Moneim Riad) (Egipat), Almiro Simos Rodrigez (Almiro Simoes Rodrigues)

(Portugalija), Lal Čand Vora (Lal Chand Vohrah) (Malezija), Tija Vang (Tieya Wang) (Kina), Dejvid Entoni Hant (David Anthony Hunt) (Australija), Muhamed Benuna (Mohamed Bennouna) (Maroko), Patrik Lipton Robinson (Patrik Lipton Robinson) (Jamajka) i Patriša Vald (Patricia Wald) (USA).

Tužilac

Glavni tužilac: sudija Karla del Ponte (Carla Del Ponte) (Švajcarska), od 15. septembra 1999. godine

Zamenik glavnog tužioca: Grejem Bluit (Graham Blewitt) (Australija), od 15. februara 1994. godine.

Sekretarijat

Sekretar: Doroti de Sampajo Garido-Nijg (Dorothee de Sampayo Garrido-Nijgh) (Holandija), od aprila 1995. godine

Zamenik sekretara: Žan-Žak Hajnc (Jean-Jacques Heintz) (Francuska), od aprila 1997. godine

Osoblje

Od avgusta 1999. godine: 778 zaposlenih iz 63 zemlje.

Budžet

(izražen u US dolarima)

1993. - 276 000

1994. - 10 800 000

1995. - 25 300 000

1996. - 35 430 622

1997. - 48 587 000

1998. - 64 775 300

1999. - 94 103 800

Pravni postupci

Optužbe

Od osnivanja Tribunala, 91 pojedinac je javno optužen (na osnovu Pravila 53 je moguće neobjavljivanje optužnice do uručenja optuženom/optuženim). Šestorica optuženih više nisu u životu. Optužnica je povučena protiv 18 okrivljenih. Postupak protiv jednog lica je okončan. Trenutno, ukupan broj okrivljenih je 66 (od kojih neki još nisu uhapšeni, a neki još uvek čekaju na suđenje).

Od 33 okrivljena koji se nalaze u postupcima koji su u toku pred Tribunalom, 31 se nalazi u pritvoru, dok se dvojica brane sa slobode.

Nisu privedena 33 lica.

Nalozi za hapšenje

Inicijalni nalozi za hapšenje: izdati protiv svih optuženih lica.

Međunarodni nalozi za hapšenje: izdato je osam međunarodnih naloga za hapšenje, saglasno sa odredbom Pravila 61. koji se odnose na optužene: Dragan Nikolić, Milan Martić, Mile Mrkšić, Miroslav Radić, Veselin Šljivančanin, Ivica Rajić, Radovan Karadžić i Ratko Mladić.

Pet međunarodnih naloga za hapšenje, saglasno sa tačkom (D) Pravila 55, odnose se na optužene: Slobodan Milošević, Milan Mliutinović, Nikola Šainović, Dragoljub Ojdanić, Vlajko Stoilković.

Pritvor

U ovom trenutku u pritvoru se nalazi 31 lice:

Duško Tadić, Tihofil Blaškić, Zdravko Mucić, Hazim Delić, Esad Landžo, Dario Kordić, Mario Čerkez, Zoran Kupreškić, Mirjan Kupreškić, Vladimir Šantić, Drago Josipović, Dragan Papić, Vlatko Kupreškić, Anto Furundžija, Goran Jelisić, Miroslav Tadić, Simo Zarić, Dragoljub Kunarac, Miroslav Kvočka, Mladen Radić, Zoran Žigić, Milojica Kos, Milorad Krnojelac, Stevan Todorović, Radislav Krstić, Dragan Kolundžija, Milan Simić, Radoslav Brđanin, Radomir Kovač, Vinko Martinović, Momir Talić.

Dve osobe su oslobođene pre odlučivanja o žalbi: Zlatko Aleksovski i Zejnil Delalić.

Izdržavanje kazne

Dražen Erdemović - nalazi se na odsluženju zatvorske kazne u Norveškoj.

Suđenja

A. Pred Prvostepenim većem

Okončana:

1. Tadić: od 7. maja 1996. do 28. novembra 1996. godine (v. pod "Odmeravanje kazne"),

- 2. Delalić, Delić, Landžo i Mucić (poznato kao “Predmet Čelebići):** od 10. marta 1997. do 15. oktobra 1998. godine (v. pod “Odmeravanje kazne”),
- 3. Furundžija:** od 8. juna 1998. do 12. novembra 1998. godine (v. pod “Odmeravanje kazne”),
- 4. Aleksovski:** od 6. januara 1998. do 23. marta 1999. godine (v. pod “Odmeravanje kazne”).

U toku:

- 5. Blaškić:** od 24. juna 1997. do 30. jula 1999. godine. Očekuje se presuda Prvostepenog veća.
- 6. Kupreškić i drugi:** (Zoran Kupreškić, Mirjan Kupreškić, Vlatko Kupreškić, Drago Josipović, Dragan Papić i Vladimir Šantić) od 17. avgusta 1998. godine i dalje traje.
- 7. Jelisić:** izjasnio se krivim po 31 od 32 tačke optužnice, koje ga terete za zločin protiv čovečnosti i kršenje zakona ili običaja rata. Suđenje zasnovano na optužbi za genocid počelo je 30. novembra 1998. godine.
- 8. Kordić i Čerkez:** (Dario Kordić i Mario Čerkez) od 12. aprila 1999. godine i dalje traje.

B. Pred Žalbenim većem

Okončana:

- 1. Erdemović:** 5. marta 1998. godine osuđen na 5 godina zatvora.

U toku:

- 1. Tadić:** saslušanje je održano u periodu od 19. do 22. aprila 1999. godine. Žalbeno veće je donelo presudu 15. jula 1999. godine. Tadićeva žalba je odbijena po svim tačkama. Revidirajući presudu Prvostepenog veća, Žalbeno veće je zaključilo da je optuženi kriv po tačkama 8, 9, 12, 15, 21, 29 i 32 optužbe koje ga terete za teške povrede Ženevskih konvencija iz 1949. godine (član 2. Statuta) – ubistvo, mučenje i nehumano postupanje, nanošenje velikih patnji. Žalbeno veće je takođe revidiralo presudu Prvostepenog veća po tački 30 koja ga tereti za kršenje zakona ili običaja rata (član 3. Statuta) – ubistvo, i tački 31 koja ga tereti za zločin protiv čovečnosti (član 5. Statuta) – ubistvo. Sledi određivanje kazne.
- 2. Delić, Landžo i Mucić:** (poznato kao “Predmet Čelebić”), datum saslušanja još nije određen.
- 3. Anto Furundžija:** datum saslušanja još nije određen.
- 4. Zlatko Aleksovski:** datum saslušanja još nije određen.

5. Delalić: Pretresno veće II je utvrdilo da nije kriv po 11 tačaka optužnice koje ga terete za teške povrede Ženevskih konvencija i kršenje pravila i običaja rata 16. novembra 1998. godine. Tužilac je uložio žalbu na presudu.

Određivanje kazne

Nakon izjašnjavanja o krivici (priznanja krivice):

1. Dražen Erdemović: Pretresno veće I osudilo ga je 29. novembra 1996. godine na 10 godina zatvora. Optuženi je uložio žalbu. Žalbeno veće je 7. oktobra 1997. godine donelo odluku da poveri predmet onom pretresnom veću koje ga nije osudilo, kako bi bio u mogućnosti da se ponovo izjasni o svojoj krivici. Optuženi se ponovo izjasnio 14. januara 1998. godine i izjavio da je kriv za ratne zločine. Tužilac je odustao od tačke koja se odnosi na zločine protiv čovečnosti.

2. Goran Jelisić: nakon što je priznao krivicu za zločin protiv čovečnosti i kršenje zakona ili običaja rata, Pretresno veće I odlučilo je da će odluku o kazni za ove zločine doneti nakon suđenja za genocid.

Nakon suđenja:

1. Tadić: Pretresno veće II je utvrdilo krivicu po 11 tačaka optužnice koje ga terete za kršenje zakona ili običaja rata i zločin protiv čovečnosti, 7. maja 1997. godine. Odbrana i tužilac su se žalili. Osuđen je na 20 godina zatvora, na šta je odbrana, takođe, uložila žalbu.

2. Zdravko Mucić: Pretresno veće II je utvrdilo krivicu po 11 tačaka optužnice koje ga terete za teške povrede Ženevskih konvencija i kršenje zakona ili običaja rata, i osudilo ga na 7 godina zatvora 16. novembra 1998. godine. Branilac Zdravka Mucića uložio je žalbu i na presudu i na odluku o kazni. Tužilac je uložio žalbu na odluku o kazni.

3. Hazim Delić: Pretresno veće II je utvrdilo krivicu po 13 tačaka optužnice koje ga terete za teške povrede Ženevskih konvencija i kršenje zakona ili običaja rata, i osudilo ga na 20 godina zatvora 16. novembra 1998. godine. Branilac Hazima Delića uložio je žalbu i na presudu i na odluku o kazni. Tužilac je takođe uložio žalbu.

4. Esad Landžo: Pretresno veće II je utvrdilo krivicu po 17 tačaka optužnice koje ga terete za teške povrede Ženevskih konvencija i kršenje zakona ili običaja rata, i osudilo ga na 10 godina zatvora 16. novembra 1998. godine. Branilac Esada Landža uložio je žalbu i na presudu i na odluku o kazni.

5. Anto Furundžija: Pretresno veće II je utvrdilo krivicu po dve tačke optužnice koje ga terete za kršenje zakona ili običaja rata, i osudilo ga na 10 godina zatvora, 10. decembra 1998. godine. Branilac Anta Furundžije uložio je žalbu.

6. Zlatko Aleksovski: Pretresno veće I je utvrdilo da nije kriv po dve tačke koje ga terete za teške povrede Ženevskih konvencija, a da je kriv i kao pojedinac i kao nadređeni za kršenje zakona ili običaja rata. Osuđen je na 2 godine i 6 meseci zatvora. Pretresno veće je odlučilo da u izrečenu kaznu uračuna vreme od 2 godine, 10 meseci i 29 dana koje je okrivljeni proveo u pritvoru pa je izdalo naredbu za puštanje na slobodu Aleksovskog bez obzira na uložene žalbe protiv presude i određene kazne.

SUĐENJA

1. Tihofil (Tihomir) Blaškić

15 – 20. februar 1999. godine

Druge nedelje februara je otpočelo svedočenje generala Blaškića kao 145. svedoka (102 svedoka tužilaštva i 43 svedoka odbrane) u maratonskom suđenju koje je otpočelo 23. juna 1997. godine. General Blaškić je, kao komandant HVO-a u operativnoj zoni Centralna Bosna od 1992. do 1993. godine, optužen po 20 tačaka optužnice za zločine protiv čovečnosti, teška kršenja Ženevskih konvencija i kršenje zakona ili običaja rata. Svoje svedočenje je počeo tvrdnjom da je činio najbolje što je mogao u ratnim situacijama u Centralnoj Bosni i da žali što to nije bilo dovoljno.

Tokom iznošenja dokaza, namera odbrane je bila da predstavi Blaškića kao generala bez ikakvog autoriteta, ne samo nad sa civilnim vlastima, već i nad vojnom policijom. Sam optuženi je pokušao da u svom izlaganju ostavi takav utisak. Blaškić tvrdi da je preuzimajući komandu nad HVO-om u Centralnoj Bosni umesto “organizovane armije” zatekao “naoružane seljake” od kojih je trebalo da stvori vojnu formaciju. Prema tvrdnji odbrane, HVO vojne formacije, specijalne jedinice i vojna policija nalazile su se pod direktnom komandom Ministarstva odbrane Herceg Bosne. Optuženi tvrdi da je od uvođenja te “dvojne komande” njegova komandna moć znatno umanjena, i da smatra da s obzirom na takve okolnosti nije odgovoran za dela koja su počinile specijalne jedinice HVO-a i vojna policija.

Tokom svedočenja Blaškić je nabrojao sve specijalne jedinice HVO-a za koje smatra da su bile aktivne u Herceg-Bosni uključujući i jedinice protiv čijih komandanata “Tute” Naletića i “Štele” Martinovića je već podignuta optužnica za zločine počinjene u Mostaru.

Odbrana je takođe istakla da Blaškić nije imao uticaja na lokalne civilne vlasti i da nije mogao biti umešan u progon bosanskih Muslimana na političkoj, rasnoj ili verskoj osnovi.

Kao svedok odbrane, Martin Bel (Martin Bell) bivši BBC-jev ratni reporter, govorio je o izjavi generala Blaškića na konferenciji za štampu održanoj 27. aprila 1993. - 11 dana posle zločina u Ahmićima. Bel je potvrdio da je optuženi na pomenutoj konferenciji izjavio da je zgrožen tim događajem, da planira da učini nešto povodom toga, da smatra da je to bilo organizovano i planirano, ko god da je to uradio, i da počinioci moraju biti identifikovani i izvedeni pred lice pravde.

Branilac je iskoristio prisustvo Martina Bela da u dokazni materijal uvrsti delove video snimaka iz njegovog ratnog izveštaja za BBC. Sudu je prikazano 15 inserata snimljenih između 9. jula 1993. i 14. januara 1994. godine. Ti snimci su pokazivali patnje hrvatskog stanovništva u Lašvanskoj dolini, što je trebalo da posluži kao dokaz da su u tom delu Bosne bili ugroženi bosanski Hrvati a ne bosanski Muslimani, kao i da je u toj oblasti prevlast imala armija BiH, a ne HVO.

Tužilac je takođe prikazao inserte iz Belovog izveštaja za BBC, snimljene u drugoj polovini aprila 1993. godine. Ovi snimci prikazuju Belovu izjavu povodom hrvatske ofanzive u dolini reke Lašva. Bel izveštava da Hrvati preuzimaju delove Bosne za koje smatraju da im pripadaju po Vens-Ovenovom planu. Drugi snimak prikazuje ulazak Bela i britanskih vojnih jedinica u Ahmiće posle zločina.

22 - 27. februar 1999. godine

General Blaškić je potvrdio da su 15. aprila 1993. godine, dan pre zločina, po naređenju Vrhovnog štaba HVO, pod njegovu komandu stavljene specijalne jedinice HVO-a i vojna policija.

Optuženi je takođe potvrdio da je 16. aprila vojna policija HVO-a napala trupe Armije BiH i stanovništvo sela Ahmići i da je on izdao naredbu da vojna policija zauzme i uspostavi kontrolu nad ovim selom, ali ne i da ubija i proteruje bosanske Muslimane iz te oblasti. Optuženi se u vreme zločina nalazio u hotelu "Vitez", gde je bio smešten njegov operativni štab. Putem telefona je komunicirao sa trupama na bojištu, sa političarima, sa vrhovnom komandom HVO-a i sa britanskim bataljonom koji je delovao u tom području kao deo UNPROFOR-a. Blaškić je izjavio da je tako primao izveštaje od Paška Ljubičića, tadašnjeg komandanta četvrtog voda vojne policije, o toku vojne akcije u Ahmićima. Prvi izveštaj od Ljubičića, general Blaškić je primio 16. aprila u 11,45 časova, kada ga je Ljubičić informisao da njihove jedinice snažno napreduju i da se Armija BiH povlači. Kasnije je Blaškić naredio Ljubičiću da zauzme poziciju na brdu iznad sela Ahmići.

Blaškić je izneo svoj pogled na genezu sukoba Muslimana i Hrvata u tom delu Bosne. Po njegovom mišljenju, oni su živeli relativno mirno i u dobrim odnosima do januara 1993. godine kada je Armija BiH presekla put koji je povezivao gradove Kiseljak i Busovaču sa

namerom da uspostavi vezu sa svojim snagama u pozadini. Tokom tih akcija Armije BiH više od stotinu ljudi je ubijeno u hrvatskim selima Dusina i Lašva što je označilo početak sukoba. U narednim akcijama, sredinom aprila, bilo je mnogo incidenata uključujući i kidnapovanje komandanata HVO-a i likvidacije članova njihovog obezbeđenja u Novom Travniku i Zenici. Prema navodima Blaškića, u nameri da spreči slične akcije Armije BiH, on je naredio zauzimanje oblasti oko sela Ahmići, pritom naglašavajući da ni jedna njegova naredba nije podrazumevala preduzimanje bilo kakvog vida nasilja nad civilnim stanovništvom.

8–14. mart 1999. godine

U nastavku svog svedočenja general Blaškić govori o razgovoru sa pukovnikom Bobom Stjuartom (Bob Stewart), komandantom britanskog bataljona u okviru UNPROFOR-a.

Otkrivši u Blaškićevoj zoni odgovornosti, u selu Ahmići, spaljena tela ubijenih civila poručnik Stjuart obavestio je o tome generala Blaškića. Blaškić je izjavio da prihvata odgovornost ukoliko su to učinili vojnici pod njegovom komandom. U svom ranijem svedočenju Blaškić je optužio vojnu policiju za zločin u Ahmiću i priznao da su te jedinice stavljene pod njegovu komandu 15. aprila. Međutim, on ističe da je formalnu komandu nad tim jedinicama uspostavio tek 16. aprila u 11,42 časova, kada je primio prvi izveštaj od Paška Ljubičića, a sudeći po izjavama svih prethodnih svedoka zločin u selu Ahmići je izvršen u zoru.

15–20. mart 1999. godine

Sudija Klod Žorda je postavio pitanje da li bi na osnovu podataka koji su izneti tokom suđenja kao optuženi trebalo da sedi Paško Ljubičić, komandant jedinice vojne policije HVO-a aktivne u Ahmićima 16. aprila 1993.

Blaškić je izjavio da veruje da je zločin organizovala i počinila vojna policija HVO-a u saradnji sa nekim osobama koje su se nalazile na višim političkim i vojnim položajima nego što je njegov i zatražio da to potvrdi pred kamerama.

Pre nego što je suđenje krenulo pred kamerama, Blaškić je objasnio zašto, posle saznanja o zločinu u Ahmićima, nije zatražio od vojne policije HVO izveštaj o tom događaju. On za to navodi tri razloga:

- primio je od Paška Ljubičića “lažni izveštaj”,
- imao je samo ograničenu komandnu moć nad civilnom i vojnom policijom,
- takav zahtev bi upozorio Paška Ljubičića da je osumnjičen, te bi on preduzeo mere da spreči istragu.

Blaškić je takođe ponudio dva moguća objašnjenja za Ljubičićev “lažni izveštaj o Ahmićima”:

- ili je bio sam umešan u zločin, pa se nije usudio da prizna,
- ili je verovao u zaštitu osoba na visokim civilnim i vojnim položajima koje su moćnije od Blaškića i bliže Ljubičiću.

Nije poznato da li je Blaškić nabrojao imena tih osoba na visokim civilnim i vojnim položajima.

Blaškić tvrdi da kada je zatražio izvođenje zajedničke istrage o slučaju Ahmići, nije dobio pomoć ni od UNPROFOR-a, ni od Armije BiH. Posle toga je izvođenje istrage zatražio od službe bezbednosti HVO-a. Nažalost, dobio je veoma oskudan odgovor. U tom izveštaju su imenovana 2-3 osumnjičena lica koja nisu bila iz redova vojne policije HVO-a već iz HOS-a, desnog krila hrvatske vojske, koji je takođe, po navodima u ovom izveštaju, bio aktivan u Ahmićima. Pošto je bio nezadovoljan ponuđenim izveštajem, Blaškić je zatražio ponovno izvođenje istrage. Izveštaj o rezultatima ponovljene istrage nikada nije dobio.

Blaškić je pred sudom rekao sudu da je zbog sumnje u umešanost vojne policije u zločin zatražio smenjivanje njihovog komandanta Paška Ljubičića. Posle tri predstavke komandi vojne policije u Mostaru, Ljubičić je konačno smenjen 4. avgusta 1993.

Kada su sudije zatražile kopije Blaškićevih pisanih predavki mostarskoj komandi, odbrana je odgovorila da nema pristupa arhivi generalštaba HVO-a i vojne policije.

Blaškićevo svedočenje je prekinuto saslušanjem pretstavnika Hrvatske Armije povodom dokumentacije o ulozi Hrvatske Armije u ratu u Bosni 1993. godine koju je Tribunal tražio. Dokumentacija je prvi put zatražena pre dve godine. Zagreb je odbio da im uruči dokumenta navodeći kao razlog "nacionalnu bezbednost". Predstavnici Hrvatske Armije su došli pred Tribunal da objasne da bi predaja dokumenata zaista ugrozila nacionalnu bezbednost. Saslušanje je održano pred kamerama.

22–27. mart 1999. godine

Pete nedelje svedočenja general Tihofil Blaškić je pokušao da dokaže svoju faktičku nemogućnost vršenja komande, budući da je na osnovu odgovornosti nadređenog optužen za ratne zločine koje su izvršile jedinice HVO pod njegovom operativnom komandom 1993. godine u Lašvanskoj dolini u centralnoj Bosni. Blaškić je istakao da je tek u kasnijem periodu komande u Operativnoj zoni bio u mogućnosti da uspostavi kontrolu nad vojnom policijom i specijalnim jedinicama, što je predstavljalo period posle izvršenja najtežih zločina koji su navedeni u optužnici.

Blaškić je potvrdio da su 15. aprila 1993, dan pre zločina u Ahmićima, jedinice HVO-a stavljene pod njegovu komandu i da je mogao da im izdaje naređenja, ali da one nisu bile odgovorne njemu.

U ranijem delu svog svedočenja Blaškić je tvrdio i pokušao da dokaže da on nije naredio ubistvo civila u Ahmićima, granatiranje gradskog centra Zenice, ili eksplozije kamiona-bombe u centru muslimanskog dela Viteza. Takođe je izjavio da je iskoristio sve raspoložive izvore da bi istražio te zločine.

Blaškićeva odbrana je pokušala da dokaže da je general imao poseban interes da otkrije počinioca zločina. Pokušavao je to da uradi ne samo zato što su zločini počinjeni u njegovoj zoni odgovornosti, već i zato što je sumnjao da ovi događaji mogu predstavljati deo zavere usmerene protiv njega.

Odbrana je iznela teoriju da je Blaškić predstavljao smetnju “tvrdoj liniji” političkog i vojnog rukovodstva tzv. Hrvatske zajednice Herceg-Bosne. Po ovoj teoriji, rukovodstvo “tvrde linije” bosanskih Hrvata je uspostavilo “paralelni lanac komande” i na taj način su možda i organizovali ove zločine da bi diskreditovali Blaškića kao komandanta Operativne zone. Trebalo je da zločini izazovu bes Muslimana i da ih isprovociraju da izvrše “etničko čišćenje” Hrvata u Lašvanskoj dolini. To bi predstavljalo pokriće za ostvarenje njihovog plana da izvrše otcepljenje Hercegovine od Bosne. Ova hipoteza nije nikada ranije razmatrana pred Tribunalom.

5–10. april 1999.

Sudije Pretresnog veća I su odlučile da, na osnovu pravila 98 koje ovlašćuje Veće da pribavlja dopunske dokaze, 25. marta pozovu 6 svedoka: generala Filipa Morijona (Philippe Morillon), komandanta UNPROFOR-a u vreme na koje se optužnica odnosi; pukovnika Stjuarta komandanta britanskog bataljona UNPROFOR-a u vreme na koje se optužnica odnosi; gospodina Žan-Pjer Teboa (Jean-Pierre Thebault), koji je u to vreme bio predsednik Posmatračke misije Evropske Zajednice; pukovnika Serifa Patakovića i druge komandante 7. muslimanske brigade Armije BiH u periodu od maja 1992. do januara 1994; generala Envera Hadžihasanovića, koji je u to vreme bio komandant 3. korpusa Armije BiH, i generala Milivoja Petkovića, koji je u to vreme bio načelnik generalštaba HVO-a.

Pretresno veće I je odlučilo da svedoci treba da se pojave pred sudom pre zaključenja glavne rasprave. Redosled svedočenja još nije određen.

Pretno veće I je ovu odluku uputilo ambasadama Francuske, Velike Britanije, Hrvatske i BiH, da bi njihove vlasti mogle da preduzmu sve neophodne mere da osiguraju pojavljivanje svedoka pred Tribunalom.

Posle potpisivanja Vašingtonskog sporazuma marta 1994. godine kojim je zaustavljen hrvatsko-muslimanski sukob, Blaškić je proglašen za zamenika, a zatim i za načelnika generalštaba HVO. Od kako je Vašingtonskom sporazumom uspostavljena formacija Udružene hrvatsko-muslimanske Armije, Blaškić je predstavljao HVO u Udruženom generalštabu Armije Hrvatsko-Muslimanske federacije.

Blaškić je izjavio da niko od bosansko-muslimanskih političara i vojnih starešina u to vreme - uključujući i predsednika Aliju Izetbegovića, premijera Harisa Silajdžića i generala bosanske armije Rasima Delića – nije imao primedbe što on predstavlja HVO. Drugim rečima, oni nisu smatrali da je Blaškić odgovoran za zločine počinjene u selu Ahmići i drugim muslimanskim naseljima u Lašvanskoj dolini koji su navedeni u optužnici.

12–17. april 1999. godine

Prva nedelja tužiočevog unakrsnog ispitivanja generala Blaškića uglavnom se svodila na diskusiju o ulozi Republike Hrvatske i njene vojske (HV) u ratu u Bosni, i posebno u Operativnoj zoni kojom je komandovao optuženi.

Blaškić je izjavio da on o tome zna veoma malo. Rekao je da ni jedan hrvatski vojnik nije bio prisutan u Operativnoj zoni u periodu u kome je on bio nadležan, kao i da su mu veoma malo poznate eventualne aktivnosti HV u Hercegovini.

Ostao je pri svom stavu čak i kada je tužilac Gregori Kiho (Gregory Kehoe) pokazao raspis HV koji proglašava Centralnu Bosnu delom južnog fronta HV i istovremeno proglašava formiranje isturenog komandnog centra HV za Centralnu Bosnu.

Blaškić je odgovorio da je tada prvi put čuo da južni front HV podrazumeva i Centralnu Bosnu. Naglasio je da je u to vreme bio samo “mali komandant” i da nije komandovao celokupnom Operativnom zonom. Takođe je izjavio da mu nije poznato da je bilo koji oficir HV koji je bio postavljen za komandanta HVO-a, ili bosansko-hrvatski politički predstavnik putovao u hrvatsku prestonicu, Zagreb, na konsultacije.

Blaškić nije odstupio od date izjave ni kada je tužilac pokazao pismo nekoliko bosansko-hrvatskih političkih predstavnika – jedan od njih je i Dario Kordić čije je suđenje u toku pred Tribunalom, koji traže sastanak sa hrvatskim ministrom odbrane da bi ga informisali o situaciji u Centralnoj Bosni i primili dalje instrukcije.

Blaškić je takođe izjavio da mu nije jasno zašto ga je predsednik Hrvatske Franjo Tuđman, kada je Tribunal objavio podizanje optužnice protiv njega, proglasio za glavnog inspektora hrvatskih oružanih snaga.

U šest tačaka koje se navode u optužnici, Blaškić je optužen za teške povrede Ženevskih konvencija koje se odnose na zaštitu civila i ratnih zarobljenika za vreme unutrašnjeg sukoba.

Tužilaštvo je, u protekle dve godine, pokušavalo da dobije od Republike Hrvatske i Federacije BiH, dokumenta za koja veruje da bi dokazala umešanost HV u bosanski sukob.

Hrvatska je odbila da uruči dokumenta iz razloga “nacionalne bezbednosti”. Blaškićevo unakrsno ispitivanje je prekinuto da bi se saslušali vojni i pravni predstavnici hrvatske vlade koji su pokušali da dokažu da predavanje dokumenata ugrožava nacionalnu bezbednost. Pretresno veće I će doneti odluku da li prihvata ili odbija iznete argumente.

3-8. maj 1999. godine

Tužilac Gregori Kiho je nastavio sa unakrsnim ispitivanjem optuženog generala. Tužiočev cilj je bio da dokaže da je general Blaškić zastupao političke ideje tzv. Herceg-Bosne i “Velike Hrvatske” koje su nastale u Zagrebu i koje su izazvale hrvatsko-muslimanski sukob u Centralnoj Bosni krajem 1992. To bi omogućilo dokazivanje internacionalnog karaktera sukoba u ovom delu Bosne.

Blaškić je tvrdio da je u proleće 1992. godine pristupio HVO-u u nameri da organizuje odbranu Centralne Bosne od napada srpskih snaga i da, bar u početku, nije bio upoznat sa političkom platformom Herceg-Bosne.

Kasnije okolnosti su, po Blaškićevim rečima, vodile u hrvatsko-muslimanski sukob, ali je ipak posle toga političkim putem stvorena federacija sa Muslimanima.

Tužilac je podneo na uvid dokument političkih predstavnika Herceg-Bosne, Mate Bobana i Daria Kordića, u kome se bosanski Hrvati pozivaju da rade na realizaciji “vekovnog sna o Hrvatskoj državi”.

Blaškić tvrdi da nije učestvovao u stvaranju takve platforme niti je radio na njenoj implementaciji. Vojnici moraju biti razumni, tvrdi Blaškić, i prepoznati kada su neke političke odluke neprihvatljive.

Polazeći od hipoteze da Blaškić nije podržavao sukob sa Muslimanima, ali da je rukovodstvo Herceg-Bosne imalo drugačije ciljeve – sudija je, u nameri da definiše Blaškićevu poziciju, pitao da li se on osećao izmanipulisano od strane Kordića i Bobana i da li je imao jake razloge da ostane u HVO-u pod takvim uslovima? Blaškić je odgovorio da postoji mogućnost da su Boban i Kordić imali neke svoje programe i da su možda planirali da pripoje Herceg-Bosnu Hrvatskoj, ali je podsetio da su bosanski Hrvati učestvovali u mirovnim pregovorima sa međunarodnom zajednicom i potpisali mirovni plan.

Sudija je Blaškiću više puta postavio pitanje zašto nije podneo ostavku na mesto komandanta Operativne zone kada se nije slagao sa politikom koju je vodio HVO u sukobu sa Armijom BiH. Odgovorio je da bi odnosi sa bosanskim Muslimanima u Centralnoj Bosni bili mnogo gori da je on to uradio.

10–15. maj 1999. godine

Pretno veće je preciziralo da će 16. juna, prilikom saslušanja generala Filipa Morijona, bivšeg komandanta UNPROFOR-a i ambasadora Žan-Pjer Teboa, bivšeg šefa Posmatračke misije Evropske Zajednice, javnost biti isključena, a da predstavnici vlade Francuske i Generalni sekretar UN imaju pravo da prisustvuju saslušanju, kao i da se obrate sudu i izlože razloge sa ciljem da zaštite svaki viši interes koji su dužni da štite.

Tokom unakrsnog ispitivanja generala Blaškića tužilaštvo je nameravalo da dokaže da je postojao plan HVO-a o preuzimanju vlasti u Centralnoj Bosni i da je Blaškić učestvovao u implementaciji tog plana. Da bi argumentovao ovu tvrdnju tužilac je Blaškiću pokazao pisanu naredbu izdatu u maju 1992. godine, koja Teritorijalnu odbranu (od koje je kasnije formirana Armija BiH) proglašava ilegalnom formacijom, a zatim i Kordićev ultimatum upućen TO da preda oružje i prihvati komandu HVO-a. Kordićev ultimatum je poslat dan posle Blaškićevog naređenja. Odbrana je odgovorila da ne postoji veza između ova dva dokumenta.

Tužilac je takođe uputio na nekoliko Blaškićevih naredbi iz januara 1993. godine koje su imale za cilj da povećaju broj vojnih vežbi i da razoružaju bosanske Muslimane. On je citirao mišljenje pukovnika Roberta Stjuarta da je odbijanjem sporazuma o razmeni zarobljenika Blaškić nameravao da izazove sukob sa Armijom BiH. Sve to, prema tužiocu, predstavlja političku platformu kojom se Vens-Ovenov plan koristi kao opravdanje da bi se uspostavila apsolutna vlast HVO-a u kantonu koji je predviđen da bude pod kontrolom bosanskih Hrvata.

Blaškić je rekao da i u slučaju da je takav plan postojao, njemu nije bio poznat, a njegove naredbe su bile isključivo odbrambenog karaktera, jer su se za sukob pripremali Muslimani, a ne Hrvati.

Tužilac je naveo brojne zločine za koje se veruje da su ih počinili pripadnici HVO-a, uključujući i ubistva Muslimana, pljačkanje muslimanske imovine, paljenje muslimanskih kuća, protivpravno zatvaranje i prinuda muslimanskih zatvorenika da kopaju rovove na frontu. Tužilac je pitao Blaškića da li je naredio da se povodom toga sprovede istraga ili kazne počinio, i da li može dati neko ime.

Blaškić je naveo 2-3 imena kažnjenih pripadnika HVO-a, objašnjavajući da je on kao komandant bio jedino u mogućnosti da izriče kazne zbog kršenja vojne disciplijine, dok su počinio zločina bili upućivani pred vojni sud.

17–22. maj 1999. godine

U nastavku unakrsnog ispitivanja generala Blaškića, tužilac Gregori Kiho je prešao na najteži zločin koji se navodi u optužnici – zločin u selu Ahmići 16. aprila 1993.

S obzirom da ne postoje neposredni dokazi da je Blaškić naredio izvršenje ovog zločina, tužilac je pokušao da dokaže druge elemente njegove odgovornosti za zločin u Ahmićima. Prvo je istakao da je Blaškić izdavanjem uopštenih i nepreciznih naredjenja prethodnog dana, ostavio mogućnost vojnoj policiji da deluje po svom nahođenju.

Tužilac je izrazio sumnju u tvrdnju generala Blaškića da je za zločin saznao tek 22. aprila u razgovoru sa komandantom britanskog bataljona UNPROFOR-a, pukovnikom Robertom Stjuartom. Mogućnost da komandant Operativne zone sazna tek posle 6 dana da je počinjen zločin u mestu udaljenom pet kilometara od njegovog štaba, po tužiochevom mišljenju, zvuči nelogično.

Blaškić je ponovo izjavio da nije znao za zločin, kao i da nije sumnjao u izveštaj vojne policije o sukobu sa Armijom BiH u oblasti Ahmića, te da zbog toga nije ništa proveravao.

Tužilac je izjavio da sumnja i u Blaškićevu izjavu da je dva dana nakon saznanja za zločin naredio sprovođenje istrage, s obzirom da o toj naredbi ne postoje nikakvi pisani dokazi.

Blaškić je odgovorio da su usmene naredbe bile uobičajene u to vreme u njegovom štabu, a da su pisane naredbe korišćene tek kasnije, od 10. maja 1993. zato što je bio nezadovoljan brzinom istrage koju je na njegovo insistiranje vodio njegov pomoćnik nadležan za bezbednost Ante Slišković.

Tužilac tvrdi da je Blaškić koristio pisane naredbe posle posete delegacije UN koja je zatražila sprovođenje istrage u oblasti Ahmića, i nakon upozorenja koje je primio od međunarodnih istražitelja i pretnje Evropske Unije da će uvesti ekonomske sankcije Hrvatskoj zbog zločina u Ahmićima.

S obzirom da nije bio zadovoljan prvom istragom, Blaškić tvrdi da je u avgustu 1993. naredio sprovođenje još jedne istrage, ali da mu izveštaj o rezultatima te istrage nikada nije bio dostavljen. On tvrdi da je izveštaj bio direktno dostavljen komandi HVO-a u Mostaru. Kako nije bio upoznat sa rezultatim istrage, Blaškić nije bio u mogućnosti da kazni počinioce zločina.

Tužilac, tvrdi da Blaškić nije ni bio zainteresovan da otkrije i kazni počinioce zločina čak ni kada je postao načelnik generalštaba HVO-a.

Obrana je saopštila da će izveštaj o poslednjoj istrazi dokazati Blaškićevu nevinost, ali da još nisu u mogućnosti da pribave kopiju tog izveštaja.

24–29. maj 1999. godine

U nastavku unakrsnog ispitivanja, tužilac je izneo konstataciju da niko nije uhapšen ili osuđen za eksploziju kamiona-bombe u muslimanskom delu grada Vitez, 18. aprila 1993. godine u kojoj je poginuo veliki broj civila.

To se dogodilo 400 metara od Blaškićevog štaba i mnogi svedoci tvrde da su hrvatski stanovnici Viteza bili unapred upozoreni na opasnost od eksplozije. Blaškić tvrdi da o tome ništa nije znao, i da je pomislio, kada je bomba eksplodirala, da je štab direktno pogođen granatom. Dodao je da je kasnije saznao za eksploziju od pripadnika jedinice “Vitezovi”.

Prema Blaškićevim rečima, on je izdao naređenje svom savetniku za bezbednost da sprovede istragu a isto je zahtevao i od Darka Kraljevića, komandanta “Vitezova”, ali nikada nije primio izveštaj o rezultatima te istrage.

Tužilac je tražio pisane dokaze o naređenju da se sprovede istraga. Blaškić je odgovorio da je naredbu izdao usmeno. Odbrana je uložila prigovor da je tužilaštvo dužno da dokaže tvrdnju da Blaškić nije izdao to naređenje. Predsedavajući sudija Klod Žorda je odgovorio da tužiočev zahtev nije nelegitiman, a odbranu je obavestio da sudije neće izvesti najgori mogući zaključak iz činjenice nepostojanja pisanih dokaza.

Blaškić nije mogao da odgovori na pitanje da li je neko kažnjen za korišćenje muslimanskih ratnih zarobljenika kao “živog štita” ispred štaba u Vitezu, ili za prinudu ratnih zarobljenika na kopanje rovova na liniji fronta.

Tužilac Kehou je zaključio da je optuženi svojim nemarnim stavom ohrabrivao svoje podređene da počine zločin.

7–13. jun 1999. godine

Blaškićevo svedočenje nije završeno, jer treba da da odgovore na direktna pitanja sudije. Ovo ispitivanje je odloženo do daljnjeg. Sud će prethodno saslušati 8 svedoka koje je sam pozvao.

Kao prvi svedok suda pojavio se general Enver Hadžihasanović, bivši komandant trećeg korpusa Armije BiH. Prema generalu Hadžihasanoviću, uzrok bosanskog hrvatsko-muslimanskog sukoba bio je Vens-Ovenov mirovni plan iz 1993. koji pripaja deo Centralne Bosne hrvatskom kantonu. Bosanski Hrvati su to iskoristili kao izgovor da zahtevaju pripajanje Armije BiH u toj oblasti HVO-u.

Armija BiH je to odbila smatrajući da HVO treba da se pripoji Armiji BiH. Muslimanska strana, prema rečima svedoka, nije želela sukob sa HVO niti je za to bila pripremljena. Svedok još tvrdi da je Armija BiH imala informaciju da HVO izvodi pripreme za napad na Lašvansku dolinu. General Hadžihasanović je prepričao sadržaj jednog telefonskog

razgovora između Blaškića i Daria Kordića, kasnije objavljenog na lokalnoj Radio-stanici Zenica, u kojem vojni i politički vođa HVO-a govori o ofanzivi hrvatskih oružanih snaga iz pravca Busovače i Viteza prema Zenici, gde je bio smešten štab trećeg korpusa Armije BiH.

General Hadžihasanović je rekao da nije siguran ko je počinio zločin u Ahmićima. Govorilo se da je to bilo delo specijalnih snaga HVO-a, vojne policije, "Džokera", a moguće i "Vitezova". Budući da su te jedinice bile aktivne na području Operativne zone kojom je komandovao Blaškić, general Hadžihasanović smatra da je on morao preduzeti mere da spreči takav zločin.

Odgovarajući na pitanja odbrane, general Hadžihasanović je potvrdio da je u izjavi datoj 1996. istražiteljima Kancelarije tužilaštva, rekao da veruje da Blaškić nije imao potpunu kontrolu nad vojnom policijom i specijalnim jedinicama i da je moguće da je te jedinice kontrolisao Dario Kordić.

Blaškićeva odbrana je pokušala da dokaže da je muslimanska strana takođe odgovorna za pogoršavanje međuetničkih odnosa u Centralnoj Bosni. Pokušali su da dokažu da je netačna svedokova izjava da Armija BiH nikada nije učestvovala u etničkom čišćenju, podnoseći izjave svedoka zločina koje su počinili pripadnici Sedme muslimanske brigade nad bosanskim Hrvatima u istoj oblasti. General je odgovorio da nije znao za te zločine, da ukoliko jesu počinjeni on to nije naredio uprkos činjenici da je Sedma brigada bila pod njegovom komandom.

Sledeća tri svedoka bili su komandanti Sedme muslimanske brigade: Asim Koričić, Amir Kubura i Serif Pataković. Oni su svoju brigadu opisali kao taktičku formaciju čiji su članovi bili možda malo opsednuti muslimanskom verom. Sudija je pitao zašto je formirana jedinica religioznog karaktera i kakva je njihova veza sa tzv. mudžahedinima. Koričić je odgovorio da su želeli da se organizuju pod njima bliskim principima – moralnosti i religioznosti. Odbio je da prizna bilo kakvu vezu sa mudžahedinima, osim određenih ljudi koji su bili u mogućnosti da ih povežu sa humanitarnom pomoći.

Ime svedoka Serifa Patakovića se prvi put pominje pred Tribunalom u novembru 1998. godine kada je svedok odbrane Željka Rajić rekla da je u januaru 1993. godine Pataković lično ubio 8 nenaoružanih Hrvata u selu Dusina. Još je rekla da se hvalisao da će ubiti njenog muža Zvonka Rajića koji je, u to vreme, bio komandant HVO u susednom selu Lašva.

Kada je formirana Sedma muslimanska brigada, 1992. godine svedok Serif Pataković je postavljen za komandanta jednog od bataljona, a u aprilu 1994. je proglašen za komandanta cele brigade. Pred Tribunalom je rekao da je u januaru 1993. godine, u selu Dusina, izbio sukob između Armije BiH i HVO-a, ali da je on došao u tu oblast tek posle prestanka neprijateljstva. Tada je saznao da je komandant njegove jedinice poginuo.

Svedok je potvrdio istinitost izveštaja HVO-a koji je prezentovala odbrana, koji opisuje kako su muslimanske snage opkolile hrvatske kuće u Dusini i ubile nekoliko zarobljenih

Hrvata. Za tvrdnje koje je u svom svedočenju iznela Željka Rajić je rekao da su "čista fantazija".

Posle svedočenja Patakovića, sudija Žorda je rekao da bi bilo neophodno utvrditi koji je od dva svedoka – Pataković ili Rajić – govorio istinu pred Tribunalom. To možda nije relevantno za slučaj generala Blaškića, ali Pretresno veće ima pravo da zahteva od tužioca da sprovede istragu i da eventualno podigne optužnicu protiv jednog od svedoka zbog lažnog svedočenja u interesu pravde i integriteta Tribunala.

Svedok za koga se utvrdi da je lažno svedočio pod zakletvom, može biti kažnjen novčanom kaznom od najviše 200 000 HFL i/ili kaznom zatvora u trajanju do 7 godina.

14–20. jun 1999. godine

Svedok, pukovnik Robert Stjuart, bivši komandant britanskog bataljona u Centralnoj Bosni, nakon izrečenih pohvala generalu Blaškiću, izjavio je da uprkos lepom mišljenju koje ima o njemu, smatra da je, kao komandant HVO-a, trebalo da bude upoznat sa onim što je činila njegova vojska na razdaljini od samo 3,5 kilometara od njegovog štaba u Vitezu, i da zbog toga mora snositi odgovornost za počinjene zločine. Pukovnik Stjuart se nalazio u Centralnoj Bosni do 10. maja 1993. godine, i tvrdi da u tom periodu ništa konkretno nije učinjeno u pogledu rasvetljavanja počinjenih zločina, da uprkos njegovim preporukama da se sprovede potpuna istraga koja bi uključila i predstavnike Armije BiH, njemu nije poznato da je sprovedena bilo kakva istraga.

Pukovnik Stjuart je 22. aprila otkrio zločin u Ahmićima. Sa svojom jedinicom je otišao do brda oko Lašvanske doline u nameri da zaustavi aktuelni sukob između bosanskih Hrvata i Muslimana. Vojnici Armije BiH koje su tu zatekli su odbili da ispune njegov zahtev da obustave svoje napade, navodeći zločin u Ahmićima kao razlog. Pukovnik Stjuart kaže da nije poverovao u to, ali da im je obećao da će proveriti istinitost njihovih tvrdnji. Kada su ušli u Ahmiće uverili su se da je zločin zaista počinjen i da je mnogo strašniji nego što su mu vojnici Armije BiH opisali. Britanski vojnici su pronašli ugljenisane ostatke muškaraca, žena i dece u ruševinama muslimanskih kuća u Ahmićima. Stjuart kaže da je bio šokiran tim otkrićem, da je još iste večeri poslao poruku Tihofilu Blaškiću u kojoj je zahtevao sprovođenje istrage, identifikaciju odgovornih za ovaj zločin i njihovo kažnjavanje.

Dva dana kasnije, tokom njegovog sastanka sa generalom Blaškićem, pukovnik Stjuart je svoj zahtev ponovio i usmeno. Stjuart je rekao Tribunalu da je Blaškić tom prilikom priznao da je zločin izvršen u njegovoj zoni odgovornosti i da se moraju preduzeti odgovarajuće mere. Opisujući Blaškićevu reakciju na zločin u Ahmićima, Stjuart je rekao da je imao utisak da je on takođe bio šokiran tim saznanjem.

Početkom maja 1993. godine, Stjuart se ponovo sastao sa Blaškićem, kao i sa Antom Valentom, predstavnikom civilnih vlasti bosanskih Hrvata u Vitezu. Optužio ih je za zaveru radi vršenja genocida, zato što nisu preduzeli nikakve mere radi otkrivanja i kažnjavanja počinilaca zločina. Valenta je rekao da je za zločin saznao dva dana kasnije, 18. aprila. Tužilac Kehou je pitao Stjuarta šta on misli o Blaškićevoj izjavi da je za zločin

saznao tek 22. aprila. Pukovnik Stjuart je odgovorio da mu je žao što to mora da kaže, ali da misli da je to laž.

Odgovarajući na pitanja tužilaštva i odbrane, Stjuart je rekao da se Blaškić nikada nije žalio na “dvostruki lanac komande”. Nije se žalio ni na probleme sa uspostavljanjem kontrole nad jedinicama vojne policije i specijalnim jedinicama HVO-a, za koje se veruje da su počinile zločine u Ahmićima i drugim mestima u Lašvanskoj dolini. Pukovnik Stjuart je rekao da je bio siguran da je Blaškić znao za operacije u Ahmićima, mada smatra da je moguće da je zločin planiran i izvršen bez njegovog znanja.

Stjuart je na kraju svedočenja rekao da mu je veoma teško da svedoči protiv čoveka koga smatra svojim prijateljem, ali da ostaje dosledan principu da komandant mora biti odgovoran za dela koja počine njegovi podređeni. Na pitanje odbrane, da li misli na vojnu ili na krivičnu odgovornost, Stjuart je odgovorio da on govori kao vojnik i da ne misli konkretno ni na vojnu niti na krivičnu odgovornost, nego jednostavno na odgovornost.

21–27. jun 1999. godine

Svedok general Milivoje Petković, vrhovni komandant HVO-a, na zahtev hrvatskog ministarstva odbrane svedočio je uživo pred kamerama, preko video-linka iz hrvatske prestonice Zagreba. Na zahtev suda, general Petković je svedočio o strukturi i lancu komande HVO-a, o odgovornostima civilnih i vojnih vlasti u tzv. Hrvatskoj zajednici Herceg- Bosna, o istrazi koja je sprovedena o zločinima počinjenim u Ahmićima 16. aprila 1993.

Odbrana je bila vrlo nezadovoljna svedočenjem generala Petkovića jer on nije podržao koncept odbrane i njihove tvrdnje o postojanju dvostrukog lanca komande u HVO-u; da vojna policija i specijalne jedinice kao što su “Vitezovi” i “Džoker”, za koje se veruje da su odgovorne za zločine u Ahmićima i druge zločine koji se navode u optužnici, nisu bile podređene komandi Operativne zone; da je Blaškić naredio sprovođenja istrage nekoliko puta, ali da su vojna policija i obaveštajna služba ignorisale njegova naređenja.

5–11. jul 1999. godine

Svedok Henk Morsnik, bivši član posmatračke misije UN, rekao je sudijama da je čuo priču o Ahmićima 17. aprila 1993. Tri dana kasnije je otišao do sela sa oficirima veze UN britanskog kontingenta, Armije BiH i HVO-a.

Po povratku kući, po Morsnikovom sećanju, HVO oficir veze je ušao u hotel “Vitez” gde je u to vreme bio smešten Blaškićev štab. Tužilac je na to rekao da bi bilo logično da je on rekao svom komandantu šta je video u Ahmićima.

Blaškić se tokom svedočenja žalio da niko nije hteo da mu pomogne da sprovede istragu o događajima u Ahmiću, ali je Morsnik pred sudom izjavio da bi mu Posmatračka misija Evropske Zajednice sigurno izašla u susret da je zatražio pomoć od njih.

26–31. jul 1999. godine

U svojoj završnoj reči tužilac Gregori Kihu je rekao da je optuženi kao komandant HVO-a Operativne zone Centralna Bosna, bio instrument za sprovođenje političkih ciljeva. Kiho je naveo ciljeve koje je, po njegovom mišljenju, sprovodio Blaškić: stvaranje etnički čiste oblasti za bosanske Hrvate, uklanjanje Muslimana iz te oblasti i konačno ujedinjenje teritorije tzv. Hrvatske zajednice Herceg-Bosna sa republikom Hrvatskom.

Po njegovom mišljenju, zločini počinjeni u Lašvanskoj dolini, u aprilu 1993. godine za koje je Blaškić optužen, nisu se dogodili spontano. Kiho kaže da je početna tačka razvoja ovih događaja politička aspiracija Republike Hrvatske artikulirana od strane Franje Tuđmana. Tuđman je radio na realizaciji teritorijalnih ambicija u dogovoru sa svojim kolegom tadašnjim predsednikom Srbije Slobodanom Miloševićem. Tema njihovog sada poznatog tajnog sastanka u Karađorđevu, održanog u martu 1991. godine je bila podela BiH uz mogućnost ostavljanja samo malog muslimanskog rezervata u okolini Sarajeva.

Blaškićeva odbrana tvrdi da nije bilo ni jednog dokaza o sadržaju i zaključcima sa tog sastanka. Prema Nobilu, činjenica da je pravi rat izbio u Hrvatskoj samo nekoliko meseci posle tog sastanka, vodi do zaključka da se Milošević i Tuđman ni oko čega nisu složili.

U nameri da dokaže da Tuđman nije odustao od tih ambicija, čak ni 1995. godine, tužilac je podsetio na izjavu vođe britanske Liberalne demokratske partije, Pedija Ešdauna (Paddy Ashdown), koji je svedočio u martu prošle godine o neobičnom razgovoru sa hrvatskim predsednikom u maju 1995. godine, kada mu je on izneo svoj plan o podeli Bosne. Ovaj svedok je takođe rekao da mu je Tuđman nacrtao na salveti, tokom jedne večere u Londonu, mapu Bosne podeljene na hrvatski i srpski deo, rekavši da tu neće biti Muslimana i da će oni predstavljati samo jedan mali element Hrvatske države. Salveta sa nacrtanom mapom je priložena sudu kao dokaz.

Branilac Nobilo je pokušao da ubedi sudije da se stvarna hrvatska politika razlikuje od ličnih želja njihovog predsednika.

Tužilac Endrju Kejli (Andrew Cayley) je izjavio da je tužilaštvo uspeo da dokaže da je sukob u Centralnoj Bosni, i ako na prvi pogled izgleda kao unutrašnji, isto toliko bio i međunarodnog karaktera. Parametri za to su definisani u presudi Žalbenog veća u slučaju Tadić. U presudi se kaže da su političke i vojne vlasti u Beogradu imale kontrolu nad vojnim i paravojnim formacijama u Republici Srpskoj iz čega proizilazi da je to bio međunarodni oružani sukob. Kejli smatra da je jedini mogući zaključak da je u hrvatsko-muslimanskom ratu u Centralnoj Bosni, Republika Hrvatska imala kontrolu nad HVO snagama.

Takođe, tužilaštvo tvrdi da je general Hrvatske Vojske, Janko Bobetko uspostavio regionalnu komandu HVO-a, u kojoj su vodeću poziciju držali oficiri Hrvatske Armije. Drugi general Hrvatske Armije, Ante Roso je imenovao Blaškića za komandanta

Operativne zone. Oficiri HV-a koji su se pridružili HVO-u su bili finansirani iz Zagreba, i posle svog mandata u HVO-u su se automatski vraćali na svoje pozicije u HV-u.

Jedinice HV-a su ušle u Centralnu Bosnu najkasnije u januaru 1993.godine, pa su zajedno sa HVO snagama učestvovala u borbama protiv Armije BiH, često prikrivajući svoje učesće promenom oznaka na uniformama. Tužilaštvo još tvrdi da je vrhovni komandant HV-a, predsednik Tuđman, lično naredio premeštaj Blaškića iz HV-a u HVO.

Kejli zaključuje da sve činjenice ukazuju na to da je Zagreb imao kontrolu nad HVO snagama, što znači da su muslimanske žrtve u Centralnoj Bosni, direktno ili posredno, u rukama stranih okupacionih snaga i da su tako imale status zaštićenih lica po Ženevskoj konvenciji.

Odbrana veruje da je Žalbeno veće pogrešilo u Tadićevom slučaju smatrajući da su njegove žrtve bile zaštićena lica, s obzirom da Četvrta ženevska konvencija precizno navodi različito državljanstvo kao uslov. Prema njihovom mišljenju, bosanski Muslimani ne mogu biti zaštićena lica, zato što oni nisu žrtve stranih okupacionih snaga, već bosanskih Hrvata koji su građani BiH.

Tužilaštvo je izjavilo da je bez sumnje dokazano da je Blaškić kriv po svim tačkama optužnice i zahteva izricanje kazne doživotnog zatvora.

Odbrana je izjavila da krivica optuženog nije dokazana, pa je zatražila od sudija da Blaškića oslobode.

Konačnu ocenu daće sudije Klod Žorda, Muhamed Šahabudin i Almiro Rodriguez koji će pregledati oko 30 000 stranica zapisnika u kojima su sadržane izjave 158 svedoka i ispitati stotine podnesaka tužilaštva i odbrane.

Zaključujući suđenje predsedavajući sudija Žorda je saopštio da će sudije doneti presudu što je pre moguće.

2. Zoran Kupreškić i drugi

8–14. februar 1999. godine

Advokati Zorana, Mirjana i Vlatka Kupreškića, Draga Josipovića, Dragana Papića i Vladimira Šantića nastavljaju da osporavaju tačku 1 optužnice (optužnica sadrži 19 tačaka) koja tereti ovih šest osoba za progon na političkoj, verskoj i rasnoj osnovi bosanskih Muslimana iz Ahmića. Optuženi poriču da je bilo progona bosanskih Muslimana u tom delu Bosne.

Ujedno su ukazali na zločine počinjene protiv civila bosanskih Hrvata od strane različitih muslimanskih vojnih formacija, kao i na iskaze svedoka koji tvrde da su neki zločini počinjeni od strane Muslimana obučenih u uniforme HVO-a.

Odbrana je odbila tužiocu optužbu da je HVO planiralo, organizovalo i koordiniralo napade na pretežno muslimanska sela u dolini reke Lašva u Centralnoj Bosni, koji su otpočeli 16. aprila 1993. zločinom u Ahmićima. Uz pomoć svedoka, oni su pokušali da dokažu da se, dan pre zločina, broj vojnih snaga bosanskih Muslimana u toj oblasti značajno povećao. To je izazvalo veliku zabrinutost hrvatskog stanovništva. Svedoci su tvrdili da nisu znali šta se događa i da su ih pucnjava i eksplozije iznenadili i probudili 19. aprila. Bilo je dosta govora i o seoskim stražama mešovitog muslimansko-hrvatskog sastava, koje su bile organizovane radi odbrane od srpske agresije. Krajem 1992. godine straže su se podelile na "etnički čiste" patrole. Tužilac je insistirao na tvrdnji da su te straže bile zapravo delovi HVO-a, čemu se odbrana suprotstavila tvrdnjom da su seoske straže bile samoorganizovane i slabo naoružane grupe meštana, koje su štitile svoja sela od napada bandi različitih etničkih struktura.

Tužilac je istakao veliku religioznu važnost sela Ahmići za bosanske Muslimane. Taj simbolički značaj ovog sela je, prema tužiocu, bio ključni razlog zašto je selo tako uništeno od strane snaga bosanskih Hrvata. Proporcionalno gledano, selo Ahmići je imalo najveći broj verskih vođa i učitelja u celoj Bosni. Tužilac je takođe dodao da je od dve džamije u selu, jedna bila od posebnog značaja za bosanske Muslimane – džamija Donji Ahmići. Svedoci odbrane su ovu tvrdnju pokušali da opovrgnu izjavama da ta džamija nije imala poseban značaj za sve stanovnike sela, osim za one iz Donjih Ahmića koji su sakupljali novac za njenu rekonstrukciju.

Svi svedoci iz Viteza su izjavili da ne znaju da je aprila 1993. godine izvršeno masovno hapšenje i zatvaranje bosanskih Muslimana u podrum bioskopa "Vitez" ili u zatvor-logor Kaonik. Jedan svedok je rekao da je čuo za zatvor. Jedna žena svedok iz Gacica, malog sela u dolini reke Lašve, je rekla da je 20. aprila 1993. videla kako HVO izvodi 250 Muslimana iz sela, ali nije znala ni zašto ni gde su ih vodili. Kada joj je tužilac rekao da su ih držali kao živi štit ispred hotela "Vitez" u kome je u to vreme bio smešten štab HVO, ona je odgovorila da ne zna ništa o tome. Dodala je samo da su svi zatvorenici vraćeni u selo istog dana, ali da je saznala da im nije bilo dozvoljeno da se vrata u svoje kuće. Svi su bili smešteni u sedam kuća. Na pitanje tužioca da li zna zašto su bili smešteni u tih sedam kuća, ona je odgovorila da misli da je to možda bilo zbog njihove lične bezbednosti. Potvrdila je da su nekoliko dana posle toga isti ljudi smešteni u kamione i odvedeni u nepoznatom pravcu. Rekla je da joj nije poznato da su bili odvedeni do granice "ničije zemlje" koja razdvaja dve sukobljene strane, i da su prinuđeni da pređu minsko polje da bi oni uspostavili kontrolu nad teritorijom Armije BiH.

15–20. februar 1999. godine

Branilac Dragana Papića, optuženog na osnovu tačke 1 optužnice za progon, pozvao je svedoke koji tvrde da su tokom perioda navedenog u optužnici, 16. i 17. aprila 1993. sve vreme bili sa optuženim na stražarskoj dužnosti najmanje kilometar udaljni od sela. Tako on nije mogao učestvovati u napadu na Muslimane, njihove kuće i džamije.

Prema izjavi svedoka, 16. aprila između 6,30 i 7,00 časova Dragan Papić je došao na Radakov most između Viteza i Busovaca i ostao tu narednih 10 dana, do porođaja svoje supruge. Kao stražari, imali su preciznu naredbu da se ne udaljavaju od Radakovog mosta. Izjava svedoka je ilustrovana fotografijama mosta slikanog iz različitih uglova, kao i video snimkom puta od Viteza do Busovače koji ide kroz Ahmiće i druga sela doline reke Lašva sa pomenutog mosta.

Uz pomoć svedoka među kojima je bio i brat optuženog, odbrana je pokušala da opovrgne tužiočevu tvrdnju da je Dragan Papić bio “ekstremni nacionalista” i “fanatik” koji je šetao kroz Ahmiće naoružan u maskirnoj ili crnoj uniformi i da je u njegovoj kući zločin nad Muslimanima bio isplaniran.

Svedoci odbrane su tvrdili da Papića nije zanimala politika i da nikada nije pokazivao neprijateljsko držanje prema Muslimanima, a da je uniformu nosio zato što je to tada bilo u modi. Kao šumar, po tvrdnji svedoka, Papić je bio prinuđen da nosi oružje da bi se zaštitio od divljih životinja, posebno u zimskom periodu.

Što se tiče sastanaka u njegovoj kući i velikog broja kola koja su viđena ispred u periodu koji je prethodio zločinu u Ahmićima, svedoci odbrane tvrde da je Papić bio odličan mehaničar i da je mnogim ljudima popravljao kola, uključujući tu i Muslimane.

1–6. mart 1999. godine

Pored tačke 1 optužnice po kojoj se svih šest optuženih terete za progon bosanskih Muslimana na političkoj, rasnoj ili verskoj osnovi, braća Kupreškić su optuženi po još 10 tačaka optužnice. Svih 10 tačaka se odnose na ubistvo porodice Sakiba Ahmića u zoru 16. aprila 1993. u selu Ahmići. Prema optužnici, braća Zoran i Mirjan Kupreškić su upali u kuću svog komšije Sakiba Ahmića i ubili njegovog sina Nasera, snaju Zehrudinu i unuka Elvisa, starog 3 godine i Sejdu, starog 3 meseca. Posle toga su zapalili njihovu kuću. Sakib Ahmić je preživeo zadobivši teške opekotine glave, lica i ruku. Septembra prošle godine on se pojavio pred Tribunalom kao “krunski svedok” tužilaštva.

Odbrana je tokom prezentacije dokaza koji se tiču Ranka Radovića i Jadranka Sokolovića-Glumca, pozvala nekoliko svedoka Hrvata iz Ahmića koji su izjavili da su videli optužene daleko od Ahmićeve kuće u zoru 16. aprila. Ovi svedoci su rekli da su odmah pošto je pucnjava počela, braća Kupreškić odveli svoje porodice u sklonište u susedno seoce Pirici, pre nego što su se vratili da se pridruže drugim Hrvatima muškarcima koji su držali poziciju na liniji fronta u dolini pored sela gde su ostali naredna tri dana.

Suprotno izjavi Sakiba Ahmića da su braća nosila maskirne uniforme tog jutra, svjedoci odbrane su tvrdili da su oni tog jutra imali civilnu odeću.

Nedelju dana posle svedočenja generala Blaškića na njegovom suđenju i izjave da je Ahmiće napala vojna policija HVO-a, odbrana u slučaju “Kupreškić i drugi” i dalje insistira na tvrdnji da ne zna ko su bili napadači.

Izuzev Šantića koga su svjedoci prepoznali i koji je poginuo kasnije tog dana, svi svjedoci tvrde da su to bili nepoznati maskirani vojnici koji su nosili oznake vojne policije. Osim Šantića, kažu svjedoci, ni jedan od lokalnih Hrvata nije bio umešan u napad na selo.

15–20. mart 1999. godine

Odbrana šestorice bosanskih Hrvata optuženih za direktno učešće u pokolju bosanskih Muslimana u Ahmićima počinje polako da adaptira svoju verziju događaja od 16. aprila 1993. verziji koju je ponudio general Blaškić u svom svedočenju.

Odbrana je opisala događaje u Ahmićima kao oružani sukob u kome je bilo žrtava sa obe strane.

Jedan od svedoka, Dragan Vidović, je izjavio da je bio na položaju u blizini Ahmića sa Zoranom i Mirjanom Kupreškićem tri dana, a onda ih je odvela vojna policija da kopaju rovove na liniji fronta u blizini sela Pirica. Kada su im izdavali naređenje da ostanu tu na straži, jedan od vojnih policajaca im je rekao da će im, ako Muslimani probiju liniju, uraditi isto što su uradili i njima (Muslimanima) u Ahmiću.

Prema ovom svedoku, nisu svi Hrvati bili probuđeni pucnjavom koja je otpočela u 5,30 časova. U noći 15/16. aprila, probudio ga je poziv koji mu je uputio Nenad Šantić da se sretnu u kući lokalnog predsednika civilne zaštite. Sastanku je prisustvovalo 7-8 Hrvata koji su tvrdili da je situacija loša i da Muslimani mogu napasti Hrvate i da bi trebalo da sklone svoje porodice na sigurnije mesto.

Kada je upitan da identifikuje Šantića, Vidović je rekao sudu da ne zna da li je on bio sa grupom civilne zaštite, ali da je ipak bio dobro informisan aktivista HDZ-a, bosanskog ogranka hrvatske vladajuće partije.

Tako je uspostavljena veza sa još jednim delom Blaškićeve verzije događaja – ona koja se tiče paralelnih političkih i vojnih kanala koji su planirali, organizovali i izvršili zločine protiv muslimanskog stanovništva.

1–8. maj 1999. godine

Svedok, Dijana Ajanović, bivši sudija Višeg suda u Zenici, 1993. je prikupljala izjave preživelih stanovnika Ahmića, od kojih su se mnogi pojavili pred Tribunalom kao svedoci tužilaštva.

Odbrana tvrdi da se izjave nekih svedoka značajno razlikuju od izjava koje su dali sudiji Ajanović. Branilac je pitao sudiju Ajanović da li smatra da izjave nisu davali i potpisivali dobrovoljno.

Sudija Vrhovnog suda Federacije BiH, Vjenceslav Ilić pojavio se kao veštak odbrane i objasnio kako je progon na političkoj, rasnoj ili religioznoj osnovi definisan u nacionalnom zakonodavstvu, što predstavlja zajedničku tačku optužbe za svih šest optuženih. On tvrdi da “konkretne radnje” učesnika u progonu moraju biti tačno definisane, što u ovom slučaju nije učinjeno, već se optužnica bazira samo na “opštoj oceni”, a ne na konkretnim činjenicama. Sudija Ilić je potvrdio argumente odbrane da član grupe – ukoliko nije nadređeni – ne može snositi odgovornost za dela počinjena od strane drugih članova iste grupe.

24–29. maj 1999. godine

Vlatko Kupreškić je optužen po osnovu tačke 1 optužnice (progon na političkoj, rasnoj ili verskoj osnovi), kao i po još četiri tačke optužnice koje se odnose na ubistvo Muslimanke Fate Pezer i ranjavanje njene ćerke Dženane ispred njihove kuće.

Ljubica Kupreškić, supruga optuženog, pojavila se pred Tribunalom kao svedok odbrane. Ona je izjavila da se u noći 15/16. aprila 1993. povukla u sklonište sa svojim suprugom Vlatkom Kupreškićem nakon što je primila nekoliko upozorenja. Jutro 16. aprila 1993. su dočekali u skloništu. Oko 10,00 časova pre podne njen suprug je otišao kući da poseti svog oca i vratio se u sklonište poslepodne istog dana. Po povratku joj je rekao da im je kuća opljačkana i puna vojnika koji su je koristili kao bazu iz koje su pucali na muslimanske pozicije u selu. To se slaže sa tužiočevim opisom kuće kao HVO “baze”.

Ljubica Kupreškić poriče da je Vlatko Kupreškić mogao biti umešan u pucnjavu. Rekla je da je posle zločina sin Fate Pezar došao u radnju Kupreškića da im kaže da je njegova sestra ranjena, što po njenom mišljenju on ne bi uradio da je verovao da je Vlatko Kupreškić odgovoran za ubistvo njegove majke. Još je dodala da Vlatko Kupreškić nije bio politički aktivan, da nije bio naoružan i da je pištolj koji je koristio decembra 1997. godine, dok je pokušavao da se odupre hapšenju od strane SFOR-a, nabavio tek januara 1995. posle nekoliko provala u njihovu radnju.

31. maj–5. jun 1999. godine

Najveći deo slučaja tužilaštvo zasniva na izjavi zaštićenog svedoka Q koji je identifikovao optuženog među hrvatskim vojnicima koji su pucali na grupu muslimanskih stanovnika Ahmića 6. aprila 1993. Tom prilikom je poginula jedna osoba, a dve su ranjene.

Veštak, profesor Vilem Vagner (Willem Wagner), profesor psihologije i ekspert za ljudsko opažanje i pamćenje, svedočio je o stanju u kome se svedok nalazio i mogućnosti da prepozna optuženog. Ako je slika bila jasna u to vreme, normalno je da svedok prepozna nekoga koga je već poznavao, bitno je samo da zapamti ime te osobe. Profesor kaže da je najvažniji faktor u ovom slučaju razdaljina od 60 metara sa koje svedok tvrdi da je prepoznao optuženog. Neke osobe mogu da prepoznaju ljude i sa razdaljine od 200 metara, ali kada su obrisi slični, relevantna razdaljina se smanjuje na svega 15 metara. Sa razdaljine od 60 metara u idealnim uslovima mogućnost opažanja je oko 50 posto. Profesor objašnjava da ne tvrdi da svedok nije mogao da prepozna optuženog, već da njegovo prepoznavanje nije mnogo relevantno u pravnom smislu. Veštak je još dodao da je bilo teško precizno utvrditi kako se emotivno stanje svedoka u tako dramatičnim okolnostima odrazilo na mogućnost opažanja. Činjenica da je Q pogledao samo na jedan trenutak, kaže Vagner, ne znači da Q nije mogao dobro da vidi. Uzimajući u obzir godine starosti svedoka Q, profesor ističe da se problem kratkovidosti javlja obično u starijim godinama, što znači da u ovom slučaju ne bi trebalo da svedok ima problema sa prepoznavanjem sa daljine. Svedok je video grupu ljudi što takođe ne bi trebalo da predstavlja problem.

Upitan šta misli o činjenici da ostale osobe koje su bile prisutne nisu prepoznale Kupreškića ili bilo koga drugog, Vagner je odgovorio da to nije iznenađujuće, i da je uprkos tome moguće da je neko od njih prepoznao nekoga. Na primedbu da svedok nije zapamtio kako je optuženi bio obučen, profesor je odgovorio da ljudi u takvim situacijama prvo opažaju oružje, zatim lica, pa tek onda eventualno i odeću.

Prema mišljenju profesora Vagnera, činjenica da je svedok tek kasnije prepoznao optuženog je znatno kompleksnija. Svedok Q je izjavio da nije odmah prepoznao Kupreškića, nego da je tek kasnije shvatio da je to bio on. Ako nešto što smo videli nije potpuno jasno, sećanje kasnije može biti podložno različitim uticajima, pa tako možemo zaista verovati da smo videli nešto što nismo videli. Veštak je dodao da on ne govori šta se dogodilo, već šta je moglo da se dogodi.

21-27. jun 1999. godine

Posle okončanja prezentacije slučaja od strane odbrane za prva četiri optužena u ovoj optužnici, otpočela je prezentacija slučaja petog optuženog – Draga Josipovića.

Pored generalne optužbe za progon na političkoj, rasnoj ili verskoj osnovi, Josipović je optužen, zajedno sa Vladimirom Šantićem, da je sa grupom HVO vojnika učestvovao u napadu na kuću porodice Puscul u Ahmićima. Optuženi su za nasilno iseljavanje porodice, ubistvo Mustafe Puscula i spaljivanje kuće do temelja. Odbrana se suprotstavila tvrdnji da je Josipović bio u blizini kuće navedenog dana u navedeno

vreme. Oni tvrde da je on na drugom mestu pomagao svojim komšijama Muslimanima da se sakriju u kuću lokalnog Hrvata.

Odbrana još navodi da on nije nosio uniformu, da nije bio naoružan i da je mobilisan u HVO dan posle zločina. Odbrana je pozvala 10 svedoka čije bi izjave trebalo da potvrde ove njihove teze.

5–11. jul 1999. godine

Branilac Vladimira Šantića je pokušao da ospori kredibilitet svedoka tužilaštva – preživelog Muslimana iz Ahmića, tvrdeći da je on i ranije lažno optužio dva Hrvata čija su imena prvobitno takođe bila navedena u optužnici Kupreškić i drugi. Jedan od dva lažno optužena Hrvata bio je Stipo Alilović koji je umro početkom 1995. godine, pre nego što je optužnica zvanično podignuta. Dva Holanđanina su svedočila da se on, u vreme kada je zločin izvršen, nalazio u Amsterdamu, oko 2 000 kilometara od mesta zločina. Drugi lažno optužen Marinko Katava, je svedočio pred Tribunalom kao svedok odbrane Vladimira Šantića. On se dobrovoljno predao Tribunalu u oktobru 1997. i oslobođen je u decembru iste godine posle povlačenja optužnice protiv njega, Alilovića i Ivana Šantića. Optužnica je povučena kada je utvrđeno da 16. aprila 1993. Katava nije bio u Ahmićima.

Za razliku od drugih optuženih, Šantić nije poricao da je bio pripadnik HVO-a i da je bio komandant jedinice vojne policije u Vitezu. Šantićev advokat Petar Pavković iz Zagreba je pozvao dva svedoka koji bi trebalo da potvrde njegov alibi – boravak u hotelu “Vitez” u vreme napada na Ahmiće. Svedoci su izjavili da je on u vreme napada bio u hotelu na stražarskoj dužnosti. Jedan od svedoka je rekao da je Šantić došao u hotel oko 5,00 časova i da je čuo njegov glas u 6,00 časova, kao i da ga je video oko 11,00 časova. Drugi svedok, bivši direktor hotela, tvrdi da je video Šantića između 6,15 pre podne i 6,30, i da nije bilo moguće da on u to vreme napusti hotel.

Tokom unakrsnog ispitivanja ovih svedoka, tužilac je izjavio da on smatra da je optuženi ipak mogao u međuvremenu da se odveze do Ahmića koji su udaljeni 5 kilometara od centra Viteza. Tužilac je još dodao da smatra da svedok ne može biti potpuno poverljiv i da njegovo pamćenje ne može biti relevantno, s obzirom da je tokom svedočenja bio nesiguran u pogledu vremena i datuma nekih drugih događaja koji su se odigrali u Vitezu.

12–18. jul 1999. godine

Norveški antropolog Tone Brenga koji je pozvan pred Tribunal kao veštak izneo je rezultate svog istraživanja o odnosu između katoličke i muslimanske zajednice u Bosni. Ona tvrdi da nije oduvek bilo mržnje između Hrvata i Muslimana, ali da se njihova različitost vremenom razvila u mržnju. Katolici i Muslimani su bili svesni svojih religijskih različitosti, ali su uglavnom bili tolerantni. Osamdesetih godina je, po njenom mišljenju, postojala ozbiljna opasnost od izbijanja sukoba. Porast verske netrpeljivosti nije došao iz naroda, već je izazvan spolja nacionalističkom propagandom.

Tone Brenga je prikazala sudu snimak izjava stanovnika jednog sela u Centralnoj Bosni koji su govorili o antagonizmu između ove dve verske zajednice. Ona je posle toga dodala da su u aprilu 1993. neki Hrvati učestvovali u napadu na svoje komšije Muslimane, dok su im drugi pomagali.

Pored ubistva više od 100 ljudi, napadači su spalili i uništili sve muslimanske kuće u Ahmićima. Ona je istakla emocionalni značaj koji kuća ima u bosanskom selu. Uništavanjem kuće ne uništava se samo imovina, već i život ljudi koji su u njoj stanovali.

Zoran Kupreškić koji je zajedno sa svojim bratom Mirjanom optužen za ubistvo četiri člana porodice Sakiba Ahmića i za ranjavanje Sakiba, otpočeo je sa svedočenjem.

Porekao je umešanost u zločine koji su se dogodili u Ahmićima 16. aprila 1993. On tvrdi da je u zoru tog dana, pošto je bio upozoren da se sprema napad "mudžahedina", odveo svoju porodicu u sklonište i pridružio se lokalnim Hrvatima na obližnjem brdu gde je ostao sledeća tri dana.

Na putu prema skloništu naišao je na grupu dobro naoružanih vojnika u crnim uniformama koji su izgledali toliko zastrašujuće da on nije smeo ništa da ih pita. S obzirom da su došli iz hrvatskog dela Ahmića, pretpostavio je da su to bili hrvatski vojnici. Zoran Kupreškić tvrdi da je za zločin u Ahmićima čuo tek 18. aprila, kada je video telo poginulog komšije i njegovog sina, kao i spaljeno telo deteta koje se nekada igralo sa njegovom decom. Na kraju je rekao da je u Ahmićima počinjen užasan zločin koji se nikako ne može opravdati niti razumeti. Dodao je još da mu je žao što su zločin počinili pripadnici njegove nacije.

19–25. jul 1999. godine

Braća Kupreškić Zoran i Mirjan i njihov rođak Vlatko su porekli sve navode iz optužnice. Izjavili su da nisu učestvovali u napadu na Ahmiće 16. aprila 1993. Prema njihovom svedočenju, napad je izvršila neidentifikovana policijska ili paramilitarna HVO formacija koja je došla iz nekog drugog mesta. Takođe, tvrde da im oni nisu pomagali da identifikuju muslimanske kuće niti im je poznato da je neko od lokalnih Hrvata to uradio. Sve što oni znaju o zločinu jesu posledice koje su videli tek posle tri dana kada su se vratili sa brda gde su bili sakriveni kada je napad počeo.

Na optužbu za progon na političkoj, rasnoj ili verskoj osnovi, braća Kupreškić kažu da su oni bili prijatelji sa Muslimanima i da su im pomagali. Zoran i Mirjan su rekli da su bili članovi jednog folklornog ansambla, da su igrali tradicionalne igre i pevali pesme svih etničkih grupa sa Muslimanima i učestvovali u muslimanskim, katoličkim i pravoslavnim proslavama.

Mirjan tvrdi da je 16. aprila 1993. njegov najbolji drug Fahrudin Ahmić sa kojim je svirao u istom seoskom orkestru ubijen. Još je dodao da su neki njegovi prijatelji Muslimani bili spremni da dođu u Hag da svedoče u njegovu odbranu, ali da su onda jedan za drugim odustajali pod pritiskom drugih.

Braća Kupreškić kažu da su bili mobilisani dva dana posle zločina u Ahmićima, 18. aprila. Jedan od svedoka tužilaštva je nazvao Zorana Kupreškića komandantom HVO-a u Grabovi, na šta je optuženi odgovorio da je Grabova deo Ahmića i da on nije bio komandant, već je samo sastavljao raspored seoske straže.

Tužilac Franc Terie (Franc Terrier) je rekao da je Zoran Kupreškić u oktobru 1992. godine, posle prvog sukoba na barikadama na putu koji prolazi kroz selo, kao predstavnik HVO-a potpisao sporazum između Muslimana i Hrvata. Zoran Kupreškić tvrdi da je on bio samo pisar na tom sastanku, a ne predstavnik vojnih ili civilnih vlasti.

3. Goran Jelisić

15–20. mart 1999. godine

Advokati Gorana Jelisića, tzv. "Srpskog Adolfa" koji je optužen za genocid u oblasti Brčkog žalili su se da će u saslušanju pred izricanje kazne isti svedoci biti dva puta saslušavani – prvo kao svedoci njegove izjave kojom priznaje krivicu, a drugi put kao svedoci činjenica koje treba da opovrgnu optužbu da je Jelisić izvršio ubistva sa genocidnim namerama.

Jelisić je priznao krivicu prošle godine za ubistva, ali ne i za optužbe koje kvalifikuju ova ubistva kao genocid. On poriče da je ubistva izvršio u nameri da uništi, u celini ili delimično, bosanske Muslimane kao naciju, etničku, rasnu ili versku grupu. Kazna za dela koja je priznao i koja su kvalifikovana kao "zločin protiv čovečnosti i kršenje zakona ili običaja rata" će biti izrečena nakon saslušanja na kome će obe strane izneti olakšavajuće i otežavajuće okolnosti.

Suđenje Goranu Jelisiću je počelo 30. novembra 1998. i trajalo je samo tri dana. Trebalo je da bude zaključeno u januaru, ali se jedan od sudija – Fuad Rijad razboleo i bio prinuđen da se podvrgne teškoj operaciji.

Jelisić nije pristao na zamenu sudije (prema pravilima Tribunala, kada suđenje otpočne, sudija može biti zamenjen samo uz pristanak optuženog), pa je suđenje odloženo.

4. Dario Kordić i Mario Čerkez

12–17. april 1999. godine

Suđenje Dariu Kordiću i Mariu Čerkezu počelo je u ponedeljak, 12. aprila. Ovo je peto suđenje koje se odnosi na zločine počinjene u Lašvanskoj dolini u Centralnoj Bosni u periodu od 1992. do 1994. u hrvatsko-islamskom ratu.

Prema optužnic, Dario Kordić je u to vreme bio ključna figura bosansko-hrvatskog vođstva. Bio je potpredsednik samoproklamovane Hrvatske države unutar BiH (Hrvatska zajednica Herceg-Bosna) i potpredsednik njenih oružanih snaga – HVO-a. Tužilac Najis (Nice) opisuje Kordića kao čoveka od poverenja, bliskog Zagrebu i neposredno umešanog u planiranje, naređivanje i izvođenje mnogih zločina. On je efektivno kontrolisao oružane snage koje su počinile navedene zločine. Na osnovu njegovog službenog položaja tužilac zaključuje da je Kordić znao i aktivno učestvovao u planiranju sistematskog napada na bosanske Muslimane.

Istovremeno, Mario Čerkez je bio komandant HVO brigade u Vitezu pod čijom odgovornošću su bile vojne i paravojne jedinice bosanskih Hrvata koje su navodno počinile zločine. Čerkez je, po tvrdnji tužilaštva, prisustvovao sastancima na visokom nivou gde su političari HVO-a planirali i izdavali naredbe za ubistva i zatvaranje Muslimana, i za uništavanje džamija. Pored toga, Čerkez je imao efektivnu komandu nad jedinicama koje su mu bile podređene, ali nije ništa učinio da spreči ili kazni nasilje izvršeno u njegovoj zoni odgovornosti.

I Kordić i Čerkez su optuženi na osnovu 22 tačke optužnice za progon muslimanskih civila na političkoj, rasnoj ili verskoj osnovi, protivpravni napad na civile i civilne objekte, ubistva i prouzrokovanje teških telesnih povreda, nehumano postupanje, zarobljavanje, uzimanje talaca i njihovo korišćenje kao živog štita, uništavanje i pljačku imovine.

Da bi dokazao njihovu individualnu odgovornost i odgovornost nadređenog, tužilac planira da iznese stotine vojnih dokumenata i video snimaka, a ukoliko bude neophodno i da pozove 370 svedoka.

17–25. april 1999. godine

Grad Novi Travnik je bio značajan zbog fabrike vojne opreme koju je prema izjavama svedoka posetio Kordić početkom 1992. u nameri da kupi oružje za HVO. Tužilac je pred Tribunal izneo izveštaj o preuzimanju oružja iz fabrike, koji je potpisao Kordić aprila 1992. On je takođe pokazao i video snimak na kome nepoznata osoba govori Kordiću da ne može da govori u ime građana Novog Travnika, s obzirom da je on iz drugog grada, Busovače. Na to mu je Kordić odgovorio da on kao potpredsednik Hrvatske zajednice Herceg-Bosna ima legitimitet da govori u ime građana Novog Travnika, jer je to deo HZ-HB.

Svedok tužilaštva C je rekao da je stvaranje HZ-HB novembra 1991., pre izbivanja rata u Bosni aprila 1992., bio znak da HDZ napušta partnerstvo sa partijom bosanskih Muslimana SDA. Ozbiljniji sukob između bosanskih Hrvata i Muslimana u ovom delu Bosne prema izjavama svedoka otpočeo je u oktobru 1992. kada je HVO pokušao da uspostavi potpunu kontrolu nad fabrikom oružja i zauzme sve strateške položaje u gradu. Dario Kordić je bio prisutan na sastanku predstavnika obe strane na kome je raspravljano o uzrocima konflikta. Samo prisustvo Kordića na ovom sastanku, prema

mišljenju tužioca, dovoljan je dokaz da je Kordić bio odgovoran za vojnu strukturu HVO-a.

Svedok Dragutin Zvonimir Čičak, bosanski Hrvat, je jedan od retkih svedoka tužilaštva koji pripada istoj etničkoj grupi kao i optuženi. On je opisao razvoj političke karijere Kordića koji je bio štićenik Mate Bobana bivšeg predsednika HZ–HB. Tužilac Džefri Najs (Geoffrey) je prezentovao delove iz članaka koje je pisao Čičak da bi dokazao kako su se Boban, Kordić i grupa njihovih prijatelja proglasili vođama političkog tela koje nazivaju HZ–HB, bez ikakvog javnog odobrenja da deluju u ime bosanskih Hrvata.

26–30. april 1999. godine

Dragutin Zvonimir Čičak se još početkom 1991. i 1992. godine borio protiv “destruktivne i nerazumne” Kordićeve politike upozoravajući na opasnost od “nekontrolisanog naoružavanja Hrvata” i podele između naroda BiH.

Njegov metod borbe protiv Kordića i drugih bosansko-hrvatskih vođa koji su podržavali “stvaranje etnički čistog prostora za bosanske Hrvate i pripajanje Hrvatskoj”, bili su članci koje je objavljivao 1991. i 1992. u brojnim lokalnim novinama. Ovi članci su prezentovani Tribunalu kao dokaz tužilaštva. Marta 1992. godine, Kordić je odgovorio na jedan od Čičkovih članaka svojim člankom u kome je optužio Čička da je jedan od onih Hrvata “koji su zaslepljeni idejama jugoslovenstva i unitarizma”.

Ubrzo nakon toga Čička su posetila tri uniformisana vojnika koji su ga opljačkali i pretukli rekavši mu da je to od Daria. Čičak je jednog od njih identifikovao kao Zorana Marinića koji se nalazi među optuženim licima za zločine u dolini reke Lasva.

Članci koje je Čičak pisao podudaraju se sa opisom organizacije, ciljeva i aktivnosti tzv. HZ –HB koji je izneo tužilac i podudaraju se sa tužiočevom tvrdnjom o ulozi optuženog Kordića u tim događajima.

Prema Čičkovom svedočenju, Kordić je bio istovremeno civilni, vojni i politički vođa i po njegovom mišljenju ni jedna civilna, vojna ili politička akcija u ovom delu Bosne nije mogla biti preduzeta bez njegovog odobrenja. Dodaje da je Kordić radio pod uticajem i patronatom Mate Bobana, nacionalnog vođe tzv. HZ–HB. Bio je takođe i pod uticajem hrvatskog predsednika Franje Tuđmana i tadašnjeg ministra odbrane Gojka Šuška. Uz njihovu podršku Kordić je napredovao u političkoj hijerarhiji i sprovodio politiku zagrebačkog rukovodstva u BiH. Prema Čičku, on je takođe sprovodio i svoju verziju neo-fašizma i organizovao i naoružavao paramilitarne formacije u toj oblasti.

Kordićev branilac Stiven Sejers (Stephen Sayers) je nekoliko puta uložio prigovor da svedok iznosi politički pristrasnu kritiku, a ne objektivne činjenice. Sudije su ipak saslušale najveći deo Čičkovog svedočenja bez komentara.

3– 8. maj 1999. godine

Stari Vitez je deo grada Viteza koji je bio pod opsadom HVO-a tokom čitavog rata iako je ostao pod kontrolom Armije BiH. Svedok Edib Zlotrg, policajac iz Starog Viteza svedočio je o krivičnim delima počinjenim bez etničkih motiva u periodu od 1992. do 1993. Svedok je optužio Maria Čerkeza, koji je u to vreme bio komandant brigade HVO-a u Vitezu, za dva incidenta.

Maja 1992. godine, Čerkez je bio u grupi vojnika HVO-a koji su nasilno preuzeli kontrolu nad poslovima koje su posedovali Srbi.

Drugi incident se odnosi na ubistvo jednog Muslimana u hotelu “Vitez” gde je bio smešten štab HVO-a. U policijskom izveštaju se navodi da je u njega pucao jedan od HVO stražara, ali svedok sumnja u tačnost tog izveštaja tvrdeći da se govorilo da je žrtvu ubio sam Čerkez.

10-15. maj 1999. godine

Svedok Muhamed Mujezinović, direktor zdravstvenog centra u Vitezu i član Saveta za zaštitu interesa Muslimana opisao je razvoj etničkih tenzija koje su, eventualno, vodile ka ratnom sukobu. Prvi incident se dogodio u maju 1992. kada su dva muslimanska vojnika teško pretučena, a jedan je ubijen. U junu su vojnici HVO-a zauzeli lokalnu policijsku stanicu, razoružali muslimanske policajce i istakli zastave Herceg-Bosne i Republike Hrvatske. Lokalne hrvatske vođe su počele da opisuju ovu oblast kao “istorijsku hrvatsku zemlju” i upozoravaju Muslimane da se ne opiru hrvatskim vlastima, govoreći im da je devedeset posto Hrvata naoružano. HVO je uspostavio sopstvenu opštinsku vlast zahtevajući da zaposleni Muslimani potpišu izjave o lojalnosti novoj vlasti. HVO je takođe postavio kontrolne punktove oko grada, ograničavajući kretanje Muslimana i pretresajući njihova vozila i stvari koje su nosili.

U proleće 1993. godine veliki broj radnji koje su pripadale Muslimanima je opljačkan i spaljen. HVO je 16. aprila sproveo napad na muslimanski deo Viteza i druga muslimanska sela u dolini reke Lašve. Mujezinović je čuo za napad na Ahmiće od medicinskih sestara koje su negovale ranjene hrvatske vojnike. Armija BiH je preduzela snažan kontranapad na snage HVO-a oko Viteza 19. aprila. Komandant gradske HVO brigade, optuženi Mario Čerkez je pozvao Mujezinovića i rekao mu da nazove štab Armije BiH u Zenici kao i predsednika Izetbegovića u Sarajevu da mu kaže da će više od 2 200 muslimanskih zarobljenika biti ubijeno ako kontranapad ne bude zaustavljen. Mujezinović je poslušao njegovo naređenje i primio garancije iz Zenice i iz Sarajeva da Armija BiH neće ući u Vitez.

Mujezinović je ostao u gradu i posle incidenta i nastavio da brine o ranjenim vojnicima HVO-a. Sredinom maja 1993. godine hrvatski profesor iz Viteza ga je upozorio da je Dario Kordić izdao naredbu za njegovo ubistvo u blizini grada Busovača. Predsedavajući sudija Ričard Mej je odbio da prihvati takvo svedočenje kao dokaz. Takođe je odbio i druge delove Mujezinovićevog svedočenja kao neosnovane uključujući i tvrdnju da mu je

bivši šef vojne policije u Vitezu, Ivan Budimir, rekao da je Mario Čerkez ubio jednog Muslimana dok je napuštao restoran hotela "Vitez", u maju 1992. Raniji svedok Edib Zlotrg je dao istu takvu izjavu. Sudija Mej je istakao da to ubistvo nije navedeno u Čerkezovoj optužnici i da taj deo svedočenja odbacuje kao neosnovan, posebno imajući u vidu činjenicu da je Ivan Budimir mrtav i da ne može da potvrdi iznete činjenice.

7–13. jun 1999. godine

Svedok Abdulah Ahmić je opisao kako je njegova cela porodica ubijena 16. aprila 1993. Pošto je pobjegao iz zapaljene kuće Ahmić je proveo noć 16/17. aprila u obližnjem šancu gde ga je pronašao i spasio njegov hrvatski komšija Ivo Papić. Odatle je prvo odveden u kamp u Dubravici odakle ga je Međunarodni komitet Crvenog Krsta prebacio u bolnicu u Zenici.

Svedok je rekao da je tog dana u Ahmićima video vojnu policiju HVO-a, "Vitezove", "Džokere" i neke naoružane civile, a sledećeg dana vojnike za koje misli da su iz Hercegovine. Čuo je i da su jedinice HOS-a iz Varaždina u Hrvatskoj bile u Ahmićima.

Drugi svedok Ekrem Mahmutović je bio komandant teritorijalne odbrane u gradu Varešu. Mahmutović tvrdi da je posle povlačenja HVO-a iz Vareša, pronašao u Kordićevoj arhivi naredbu hrvatskim jedinicama da preuzmu vlast u gradu. Nije znao Čerkeza, ali je Kordića video na televiziji i čuo je da je on dolazio više puta u Vareš da bi se sastao sa lokalnim rukovodstvom. Rekao je da se Kordić tokom rata ponašao kao osoba koja ima političku i vojnu vlast u Centralnoj Bosni. Prema Mahmutoviću, Kordić je takođe nosio uniformu, imao čin pukovnika i izdavao naređenja. On veruje da je Kordić imao uticaja i na lokalne opštinske vlasti. Dodao je da su ga sa još nekoliko Muslimana, u julu 1992. godine pripadnici HVO-a zatvorili na nekoliko dana radi ispitivanja. Nisu ga maltretirali, ali su ga ispitivali o TO i rekli su im da nema budućnosti za Muslimane u gradu.

Mahmutović je govorio o napadu na selo Stupin Do u oktobru 1993. godine koji je naveden u optužnici protiv Ivica Rajića. Rekao je da je čuo od nekoliko preživelih da je 38 Muslimana ubijeno u napadu koji je, prema njegovom mišljenju, izvela grupa od oko 100 ljudi koji su ušli u selo iz tri različita pravca. Vojnici su bili iz Kiseljaka, komandovao im je Ivica Rajić i pridružili su se drugim vojnicima iz Kaknja, Vareša, a moguće je i iz Travnika.

Tužilac je prezentovao sudu izveštaj Posmatračke misije Evropske Zajednice iz novembra 1993. u kome se tvrdi da je osoba koja se zove Okrem Mahmutović obavestila evropske posmatračke da je selo Stupin Do lokalni prolaz za teritoriju Republike Srpske – lokacija koja služi za krijumčarenje. Stanovnici sela su počeli time da se bave, i morali su da daju procenat od zarade HVO-u. Kada je Stupin Do odbio da plaća tzv. takse, lokalne vlasti u Kiseljaku i HVO su odlučili da napadnu selo.

Svedok kaže da je njegovo ime Ekrem, a ne Okrem, i da izjavu Posmatračkoj misiji EZ nije dao baš u takvoj formi. On kaže da je "porast cena" bio jedan od razloga za napad,

ali ne i jedini razlog. Osnovni razlog je, po njegovom mišljenju bio da se Hrvati proteraju iz Vareša. Većina Hrvata je zaista otišla posle napada na Stupin Do, oni su to učinili nezavisno od napada Armije BiH jer su se plašili represije. Kada je Armija BiH ušla u Vareš većina Hrvata je već bila otišla.

Izveštaj HVO-a o napadu na muslimansko selo i zločinu nad stanovništvom u nameri da se izazove iseljavanje Hrvata iz njihovog sopstvenog grada zvuči paradoksalno i može se shvatiti kao jedan od primera "etničkog samočišćenja" koje je bilo rasprostranjeno u Bosni tokom rata. To je bilo učinjeno u nameri da se prekroji etnička struktura određenih gradova i oblasti, da se "isprazne džepovi" (gradovi i oblasti) koji po vojnoj i demografskoj strategiji nisu predviđeni da se brane. Osnovni cilj je bio da se njihova etnička grupa koncentriše u oblastima koje imaju najveću važnost.

19–25. jul 1999. godine

Dr. Robert Donia se pojavio pred Tribunalom kao veštak, stručnjak za istoriju Bosne, posebno bosanskih Muslimana. Rekao je da je Bosna egzistirala kao poseban entitet (kraljevstvo) još pre otomanskog osvajanja i da je imala otprilike iste granice. Bosna je bila samostalna država još pre 500 godina i u njoj je živelo stanovništvo različitog religijskog sastava, isto kao i sada. Pokazao je promene granica Bosne u vreme stare Jugoslavije i iz 1993. prema Vens-Ovenovom planu koji Bosnu i Hercegovinu deli na 10 etnički definisanih kantona.

Prema Tuđmanu, događaji iz 1990. godine nisu odraz istorijske mržnje, već predstavljaju oživljavanje istorijskog razvoja. Tuđman je napisao 1970. godine da Bosna pripada Hrvatskoj zato što su većina bosanskih Muslimana bili Hrvati, što Hrvate čini većinskim stanovništvom u BiH. Tuđman zaključuje da su Muslimani deo hrvatske etničke grupe, a njihova teritorija deo hrvatske teritorije.

Tuđman je diskutovao o podeli Bosne sa Miloševićem u martu 1991. godine, što je rezultiralo jednim okvirnim sporazumom bez preciziranja graničnih linija.

Tuđmanovi eksperti su se sastali sa bosansko-hrvatskim vođama u junu 1991. godine i dali im direktive da uspostave odvojenu Hrvatsku zajednicu Herceg–Bosnu. Optuženi Dario Kordić je prisustvovao tom sastanku.

Tuđman i ljudi oko njega su igrali vodeću ulogu u ratu. Hrvatska je bosanskim Hrvatima pružala vojnu i finansijsku pomoć, uključujući i vojne trupe.

Veštak Džon Alkok (John Allcock), sociolog, izneo je tezu da je međuetnički sukob između Hrvata i Muslimana bio posledica političkog i ekonomskog sloma u bivšoj Jugoslaviji.

26–31. jul 1999. godine

Svedok tužilaštva Stjepan Kljujić, prvi predsednik HDZ BiH i bivši član Predsedništva BiH (1991-1993) govorio je o stvaranju HDZ BiH i njegovom razvoju od podrške

suverenoj i samostalnoj BiH u kojoj bi hrvatska nacija bila ravnopravna, do sprovođenja politike formirane u Zagrebu koja zagovara raspad BiH i pregovaranje sa Srbima o promeni granica.

Uz Kljujićevu pomoć tužilac Džefri Najs je upoznat sa velikim brojem dokumenata – zapisnika sa sednica predsedništva HDZ BiH i beleški sa razgovora održanih u Zagrebu u sedištu HDZ-a kojima je često prisustvovao i Tuđman. Jedan broj ovih dokumenata su predstavljali i zapisi razgovora koje je Kljujić vodio sa Tuđmanom u Zagrebu početkom 1993.

U delu koji je pročitano pred sudom, Tuđman je rekao da kantonizacija BiH nije povoljno rešenje. Po njemu BiH nije rešenje za hrvatski narod, to je kolonijalna tvorevina, posledica turskih osvajanja koja je nestala u Drugom svetskom ratu da bi ponovo bila uspostavljena od strane komunista.

Kljujić je opisao svoje smenjivanje sa funkcije predsednika HDZ BiH i Predsedništva BiH kao zaveru Franje Tuđmana, Alije Izetbegovića i Mate Bobana. Kljujić tvrdi da je Izetbegović imao lični motiv da ga smeni pošto ga je Kljujić 1993. godine zamenio na mestu predsednika BiH. Na kraju se, po Kljujiću, Izetbegović pojavio kao najveća žrtva zavere otkako je kršenjem Ustava BiH produžio svoj mandat proglašivši se predsednikom Muslimana.

U nameri da opiše rezultate ekstremnog krila HDZ BiH, Kljujić je izneo tvrdnju da su politika i aktivnosti Zagreba prouzrokovali veliku štetu hrvatskom narodu BiH i Hrvatske i samoj Republici BiH.

Svedok pukovnik Brajan Voters (Brayan Watters), bivši zamenik komandanta britanskog bataljona UNPROFOR-a u Centralnoj Bosni opisao je situaciju u Centralnoj Bosni, strategijske ciljeve HVO-a i Armije BiH i njihov sukob 1993.

Tokom unakrsnog ispitivanja tužilac se usredsredio na ulogu dvojice optuženih. Odbrana, posebno Kordićev branilac, je pokušala da prebaci svu odgovornost na generala Blaškića.

U svojoj izjavi pukovnik Voters je potvrdio Blaškićevu tvrdnju da je postojao dvostruki lanac komande, da su Kordić i njegovi vojnici odbijali da se povinuju Blaškićevim naređenjima, a ukazao je i na Kordićevu direktnu povezanost sa Mostarom. Voters je rekao da je Kordić očigledno imao politički i vojni uticaj u regionu, tako da su mu se predstavnici međunarodnih snaga uvek obraćali kada nisu mogli da reše svoje probleme sa Blaškićem.

Voters je takođe govorio o kontradiktornostima i nesuglasicama između političkog (Kordićevog) i vojnog (Blaškićevog) lanca komande i konfuziji koju je, po Votersovim rečima, izazivao Kordić noseći uniformu iako nije bio vojnik.

Posle zaključivanja sporazuma o obustavi vatre između HVO-a i Armije BiH, 21. aprila 1993. godine. Voters je izrazio svoju zabrinutost generalu Milivoju Petkoviću,

komandantu HVO-a o Blaškićevoj sposobnosti da sprovede ovaj sporazum s obzirom da je njegove dotadašnje naredbe Kordić uglavnom menjao.

Odbrana je uspjela da dobije Votersovu izjavu da Kordić nije prisustvovao pregovorima o obustavi vatre, dok Blaškić jeste. Voters je takođe potvrdio da je predao Blaškiću (a ne Kordiću) listu sa imenima 11 lica osumnjičenih za zločin u Ahmićima koju je sastavio UNPROFOR i Posmatračka misija EZ. Blaškić je izjavio da nije primio takvu listu.

Drugi podaci o radu Tribunala

Izveštaj sudije Gabrijele Kirk Mekdonald Savetu bezbednosti UN

15. mart 1999. godine

U pismu osoblju Tribunala upućenom 15. marta sudija Gabrijele Kirk Mekdonald je objavila svoju ostavku, važeću od 17. novembra 1999. kada njen dvogodišnji mandat predsednika ističe.

Istog dana sudija Mekdonald je uputila pismo Savetu bezbednosti UN zahtevajući od njih da preduzmu neophodne mere kako bi prinudili SRJ da odgovori svojim međunarodnopravnim obavezama. To je njen četvrti zvanični izveštaj u poslednjih šest meseci podnet UN-u o odbijanju SRJ da saraduje sa Tribunalom. SRJ je odbila da dozvoli tužilaštvu i njegovim istražiteljima da uđu na Kosovo da bi sproveli istrage povodom zločina počinjenih u toj oblasti.

Sudija Patriša Vald imenovana za predsednika Tribunala

7. jul 1999. godine

Generalni sekretar UN-a Kofi Anan imenovao je sudiju Patrišu Vald (SAD) za novog predsednika Tribunala. Sudija Vald će stupiti na dužnost 17. novembra 1999. godine, kada ističe mandat Gabrijele Kirk Mekdonald koja je prethodno podnela ostavku na ovu dužnost, a na kojoj će ostati do 17. novembra 2001. godine.

Luiz Arbur upozorava Slobodana Miloševića

22–27. mart 1999. godine Reagujući na alarmantne izveštaje o terorizmu koji sprovode srpske vojne, policijske i paramilitarne snage na Kosovu, glavni tužilac Tribunala Luiz Arbur je uputila pismo predsedniku SRJ Slobodanu Miloševiću i drugim jugoslovenskim zvaničnicima u kome ih upozorava na njihove međunarodnopravne obaveze.

Tekst pisma sledi u celini:

Gospodine,

kao što Vam je poznato, odbijanje SRJ da saraduje sa mojom Kancelarijom u vezi sa istragom o ratnim zločinima na Kosovu, Predsednik Tribunala je prijavio Savetu bezbednosti i Ujedinjenim nacijama. Ne samo da je mojim istražiteljima bio onemogućen pristup na Kosovo da bi obavili istragu na terenu, već je i osoblje misije OEBS-a-KVM napustilo Kosovo, što znači da je prisustvo nezavisnih posmatrača drastično smanjeno.

U tom kontekstu i u svetlu tekućih izveštaja o eskalaciji nasilja na Kosovu, duboko sam zabrinuta što se nastavlja ozbiljno kršenje međunarodnog humanitarnog prava. Ukoliko imate bilo kakvih sumnji o navedenom, šaljem Vam, za Vašu informaciju, kopiju najvažnijih delova teksta Statuta Međunarodnog Tribunala. Zločini nad kojima Tribunal ima jurisdikciju su navedeni u Članovima 2-5, a pojedinačna odgovornost, uključujući i osobe na pozicijama vlasti, objašnjena je u Članu 7.

Moja namera je da istražim sva ozbiljna kršenja međunarodnog humanitarnog prava koja zahtevaju podizanje optužnice pred međunarodnim sudom, a naročito ona koja su počinjena protiv civilnog stanovništva. Smatram da je neophodno da se u međuvremenu učini sve da bi se sprečilo činjene budućih zločina. Zbog toga očekujem od Vas da upotrebite svoj autoritet nad svojim potčinjenima; da svoje rukovođenje usmerite ka sprečavanju novih zločina i da preduzmete sve potrebne korake da bi kaznili svoje potčinjene koji su ozbiljno prekršili međunarodno humanitarno pravo na Kosovu.

*Iskreno Vaša,
Luiz Arbur, Tužilac
26. mart 1999.*

Pismo je upućeno:

1. Slobodanu Miloševiću, predsedniku SRJ
2. Mirku Marjanoviću, predsedniku vlade Republike Srbije
3. Milanu Milutinoviću, predsedniku Republike Srbije
4. Nikoli Šainoviću, potpredsedniku vlade SRJ
5. Momiru Bulatoviću, Predsedniku vlade SRJ
6. Frenkiju Simatoviću, šefu specijalnih jedinica državne bezbednosti Republike Srbije

7. Dragoljubu Ojdaniću, general-pukovniku, predsedniku generalštaba Vojske Jugoslavije
8. Nebojši Pavkoviću, generalu, komandantu Prištinskog korpusa
9. Sretenu Lukiću, generalu, glavnokomandujućem MUP-a Kosova
10. Ljubinku Cvetiću, zameniku načelnika Državne bezbednosti Kosova
11. Radomiru "Radetu" Markoviću, načelniku Službe državne bezbednosti, pomoćniku ministra unutrašnjih poslova Republike Srbije
12. Zoranu Sokoloviću, ministru unutrašnjih poslova SRJ
13. Vlajku Stojiljkoviću, ministru unutrašnjih poslova Republike Srbije

Ambasada SRJ je odbila da primi ovo pismo. Dva dana kasnije Luize Arbur je pismo objavila i imenovala 12 timova istražitelja u nameri da jasno upozori da Tribunal prati njihove aktivnosti.

Predsednik Tribunala Gabrijela Kirk Mekdonald je ponovila ovo upozorenje 31. marta u izjavi kojom podseća predsednika Miloševića i vladu SRJ da je pre samo osam meseci Međunarodni krivični sud za Ruandu osudio bivšeg premijera Ruande za genocid. Sud je dokazao da vlade imaju obavezu i odgovornost da osiguraju svojim građanima miran i siguran život.

Arkanov advokat kontaktirao tužioca Tribunala

1–10. april 1999. godine

Nasuprot strategiji vlade SRJ, koja je odbila da primi međunarodni nalog za hapšenje Željka Ražnatovića–Arkana, on sam je odlučio da ne ignoriše Tribunal.

Ražnatović je preko svog advokata kontaktirao Kancelariju tužilaštva. Zamenik tužioca Grejem Bluit je odbio da otkrije ime advokata optuženog vođe paramilitaraca, ali je potvrdio da na osnovu tog kontakta uskoro očekuje Ražnatovićevu izjavu.

Slučaj Arkan – značaj tajnosti optužnice

Objavljujući postojanje tzv. tajne optužnice protiv Željka Ražnatovića-Arkana, tužilac Luize Arbur je izjavila da će sadržaj optužnice ostati u tajnosti do privođenja optuženog. Ona je rekla da je to u interesu pravde i zaštite poverljivih informacija koje poseduje tužilaštvo i da radi zaštite svedoka optužnica ne sme biti dostavljena vlastima SRJ dok nalog za hapšenje ne bude izvršen.

U optužnici koju je potvrdio sudija Muhamed Šahabudin 30. septembra navodi se da je Željko Ražnatović-Arkan počinio teške povrede međunarodnog humanitarnog prava na osnovu tačaka 2, 3 i 5 Statuta, odnosno da je optužen za teške povrede Ženevskih konvencija, kršenje zakona ili običaja rata i zločin protiv čovečnosti.

Luize Arbur konačno dolazi na Kosovo

8 –14. februar 1999. godine

Prethodno sprečena od strane jugoslovenskih vlasti, Luize Arbur je konačno uspela da dođe na Kosovo. U novembru 1998. imala je vizu koja joj je omogućavala samo da poseti Beograd i da prisustvuje konferenciji o ratnim zločinima koju je organizovao Fond za humanitarno pravo. Izričito joj je zabranjen ulazak na Kosovo. Sa predsednikom Tribunala, sudijom Gabrijelom Kirk Mekdonald, žalila se Savetu bezbednosti UN, i oni su joj odgovorili da žale zbog ovakvog poteza Beograda.

Drugi put, 18. januara 1999. godine, Luize Arbur i tim istražitelja Tribunala su vraćeni sa makedonsko–jugoslovenske granice. Oni su pokušali da uđu na Kosovo tri dana posle ubistva 45 kosovskih Albanaca u selu Račak. Taj incident se sada nalazi na listi ratnih zločina navedenih u optužnici protiv Slobodana Miloševića i drugih. Jugoslovenska policija na granici je rekla da Luize Arbur nema jugoslovensku ulaznu vizu u svom UN pasošu i jednostavno su odbili da joj odobre ulaz u SRJ.

Luize Arbur i Gabrijela Kirk Mekdonald su ponovo pisale generalnom sekretaru UN-a koji je u svom odgovoru još jednom izrazio žaljenje zbog takvog ponašanja Beograda.

Šest meseci kasnije ulazak Luize Arbur na Kosovo više nije zavisio od volje beogradskog režima i rukovodstva koje je i samo bilo optuženo za ratne zločine.

Zapadne vlade su održale svoje obećanje da će istražiteljima biti omogućen ulazak na Kosovo uz pomoć NATO (KFOR) vojnika. Na Kosovo je došlo preko 100 forenzičara i kriminalističkih eksperata iz najmanje devet zemalja (USA, Kanada, Velika Britanija,

Holandija, Francuska, Danska, Nemačka, Belgija, Austrija). Njihov rad se odvija pod nadzorom istražitelja kancelarije tužilaštva Tribunala.

Glavni tužilac Tribunala Luiz Arbur napušta Tribunal

11. jun 1999. godine

Tužilac Tribunala Luiz Arbur imenovana je za sudiju Vrhovnog suda Kanade. Ona će stupiti na ovu dužnost 15. septembra 1999. godine. Luiz Arbur je obavestila Generalnog sekretara UN da će podneti ostavku na funkciju glavnog tužioca Međunarodnog tribunala za bivšu Jugoslaviju i Ruandu. Do imenovanja novog glavnog tužioca, Tužilaštvom će rukovoditi zamenik tužioca Grejem Bluit.

Fond za humanitarno pravo

Tadićeva žalba protiv bivšeg advokata Milana Vujina

januar 1999. godine

Tadićevi novi branioci Viliam Kleg (William Clegg) i Džon Livingston (John Livingston) su uložili žalbu protiv njegovog bivšeg advokata Milana Vujina. U žalbi se navodi da je Vujin delovao u cilju opstruiranja adekvatne prezentacije slučaja:

- instruišući svedoke da zadrže dokaze koji bi omogućili identifikaciju osobe koja je odgovorna za zločine koji se navode u optužnici protiv Tadića,
- instruišući svedoke da lažno svedoče,
- zadržavanjem dokaza od drugih branilaca i od samog optuženog,
- preduzimanjem koraka sa namerom da se onemoguće pokušaji drugih branilaca da pomoću sakupljenih dokaza podrže odbranu.

U žalbi se takođe navodi da je lista Tadićevih svedoka predata načelniku policije u Prijedoru, Simi Drljači koji je poginuo u julu 1997. godine tokom pokušaja hapšenje od strane SFOR-a. Vujin je, po navodima u žalbi, predao kopiju liste svedoka znajući da će to naneti štetu legitimnim namerama branilaca da podnesu dokaze koji bi podržali odbranu. Oni su zaključili da je Vujin nameravao da zaštiti identitet srpskih nacionalista koji su počinili zločine što je podrazumevalo da spreči adekvatno podnošenje dokaza koji bi podržali Tadićevu odbranu.

30. mart 1999. godine

Milan Vujin, bivši Tadićev branilac se nije pojavio na saslušanju zakazanom povodom podnete žalbe. On je kao razlog naveo da je bio onemogućen da dođe zbog početka NATO intervencije protiv SRJ. Pretresno veće je uvažilo njegovo izvinjenje i zakazalo novi datum saslušanja.

26. april 1999. godine

Milan Vujin se pojavio na novozakazanom saslušanju uprkos nastavku NATO vojne intervencije. On je izjavio da s obzirom da je u njegovoj zemlji ratno stanje, može da se zadrži u Hagu samo tri dana.

Prvi svedok je bio Duško Tadić. Izjavio je da on nije počinio zločine za koje je osuđen na 20 godina zatvora i da je oduvek želeo da otkrije istinu o događajima u Prijedoru i u blizini logora Omarska i Keraterm, ali da ga je njegov branilac Milan Vujin u tome sprečio. Po Tadićevim rečima, Vujinov cilj je bio da spreči pojavljivanje pred Tribunalom svedoka ili dokaza koji bi mogli da povežu sa ovim zločinima "važne ličnosti" iz Republike Srpske i/ili SRJ.

To je bio razlog zašto je Vujin uticao na svedoke govoreći im šta treba, a šta ne treba da govore. Vujin se takođe dogovarao sa svedocima o signalima koje je trebalo da im daje pre nego što im postavi pitanje, da bi znali da li da odgovore sa "da" ili "ne" pred Tribunalom. Tadić još tvrdi da je Vujin uticao na svedoke da lažno svedoče i davao im za to novčanu nadoknadu.

Prema Tadićevoj izjavi Vujin je informisao Radovana Karadžića i Ratka Mladića o izjavama koje je optuženi davao istražiteljima Tribunala. On je još rekao da je Vujin predao Simi Drljači, načelniku policije u Prijedoru, listu svedoka odbrane. Drljača je i sam bio optužen za zločine koji su počinjeni u Prijedoru i logorima Omarska i Keraterm, i ubijen je prilikom pokušaja hapšenja od strane britanskih specijalnih jedinica 10. jula 1997.

Tadić je optužio Vujina da nije hteo da saslušava svedočenje Mladena Radića i Miroslava Kvočke koji su, po njegovom mišljenju, bili u mogućnosti da kažu istinu o počinocima zločina za koje je Tadić osuđen.

Tadić je rekao da je Vujin dobijao instrukcije od Đorđa Lopičića, bivšeg otpravnika poslova ambasade SRJ u Hagu. Prema njegovom mišljenju, ministarstvo inostranih poslova SRJ je saopštilo Vujinu da su interesi SRJ važniji od njegovih ličnih ubeđenja. Razlog za to je odluka Tribunala o umešanosti SRJ u rat u Bosni koja može imati negativan uticaj na spor između SRJ i BiH koji je pokrenut pred Međunarodnim sudom pravde na osnovu tužbe vlade BiH da je SRJ izvršila genocid na njihovoj teritoriji.

Ustanovljena institucija portparola Tužilaštva Tribunala

28. april 1999. godine

Šef službe za informisanje Tribunala, Kristian Šartie (Christian Chartier), izjavio je da je ostvarena koncepcija Tribunala po kojoj treba da postoje dva portparola ovog suda. Pored već postojeće institucije portparola Tribunala, uvedena je i institucija portparola Tužilaštva. Funkciju portparola Tribunala obavlja Džimi Lendli (Jimmy Landley), dok je za portparola Tužilaštva imenovan Pol Rizli (Paul Rizly).

Optuženom Josipović Dragu odobreno je da privremeno napusti pritvor u Hagu

7. maj 1999. godine

Drago Josipović, optužen je za zločin nad muslimanskim stanovništvom u selu Ahmići u srednjoj Bosni u aprilu 1993. godine. Josipoviću je odobreno da napusti pritvor 7. maja pre podne kada je u pratnji obezbeđenja UN-a otputovao u Bosnu, odakle će ga ovo obezbeđenje vratiti u Hag 10. maja. Zdravku Muciću, osuđenom na sedam godina zatvora za zločine počinjene nad srpskim stanovništvom u logoru Čelebići kod Konjica 1992. godine, koji je u februaru 1999. godine zatražio da prisustvuje sahrani rođaka, zahtev nije odobren. Josipovićevi branioci tvrde da je njemu odobreno da prisustvuje sahrani zato što je u pitanju smrt lica koje je u prvom stepenu srodstva, kao i zbog toga što se dobrovoljno predao Tribunalu i pokazao uzorno vladanje u pritvoru, gde se nalazi od 1997. godine. Pored Josipovića i Milan Simić, optužen za ratne zločine počinjene nad hrvatskim i muslimanskim stanovništvom u Bosanskom Šamcu, takođe se nalazi van pritvora.

Simiću je odobreno da ostane na slobodi do početka suđenja iz zdravstvenih razloga.

Pripadnici SFOR-a priveli Dragana Kolundžiju

7-14. jun 1999. godine

Pripadnici SFOR-a priveli su u BiH Dragana Kolundžiju optuženog za ratne zločine izvršene na području Prijedora. Kolundžija je optužen za teške povrede ženevskih konvencija, kršenje zakona ili običaja rata i za zločine protiv čovečnosti. On je bio komandant smene u logoru Keraterm u Prijedoru.

Branilac Dragana Kolundžije Judžin O'Saliven (Judžin O'Saliven) je izjavio 14. juna pred Tribunalom da privedeno lice nije osoba navedena u optužnici i da nije imao nikakve veze sa logorom Keraterm. Prema tvrdnji advokata, Dragan Kolundžija koga on zastupa je rođen 19. decembra 1959. godine u Bosanskom Novom, dok je imenovani u optužnici Dragan Kolundžija rođen 31. jula 1966. godine u Gradini. O' Saliven je zatražio od Tribunala da privedeni bude oslobođen nakon provere identiteta.

24. jun -12. jul 1999. godine

Tribunal je 24. juna utvrdio identitet Dragana Kolundžije i zaključio da privedeni jeste osoba na koju se optužnica odnosi. Kolundžija je 12. jula izjavio pred Tribunalom da nije kriv za zločine koji se navode u optužnici.

Republika Hrvatska odlučila da izruči Tribunalu Vinka Martinovića-Štelu

10-17. jun 1999. godine

Republika Hrvatska je odlučila da izruči Tribunalu Vinka Martinovića koji je optužen za ratne zločine. Martinović je bio komandant jedne od jedinica HVO-a odgovornih za zločine počinjene na jugoistoku Bosne. Optužnica ga tereti da je saoptuženim Mladenom Naletićem-Tutom organizovao etničko čišćenje Muslimana na području Mostara i okoline u periodu od maja 1993. do januara 1994. godine. Martinović i Naletić su uhapšeni u Hrvatskoj 1997. godine i od tada se nalaze u zatvoru, ali nisu bili osuđeni za ratne zločine, već za krivično delo ubistva. Martinović je osuđen na 8 godina zatvora. Tribunal je uručio zahtev za njihovo izručenje Republici Hrvatskoj u decembru 1998. godine. Izručenje Martinovića je bilo odloženo zbog njegovog lošeg zdravstvenog stanja. Odluku o njegovom izručenju Tribunalu donelo je sudsko veće Županijskog suda u Zagrebu 10. juna 1999.

Predsednik Županijskog suda u Zagrebu Miroslav Šumanović obavestio je javnost 17. juna da je državno tužilaštvo podnelo žalbu protiv rešenja o izručenju Vinka Martinovića i da će konačnu odluku doneti Vrhovni sud Hrvatske.

11. jul -12. avgust 1999. godine

Vrhovni sud Hrvatske je 11. jula odbio žalbu državnog tužilaštva. Vinko Martinović je 9. avgusta izručen Tribunalu.

Martinović je 12. avgusta izjavio pred Tribunalom da nije kriv za progon, zatvaranje, ubijanje i mučenje muslimanskog stanovništva i pljačku njihove imovine na području Mostara tokom 1993. i 1994. godine kako se navodi u optužnici.

Pripadnici SFOR-a priveli Radoslava Brđanina

5-12. jul 1999. godine

Pripadnici SFOR-a priveli su u Banjaluci Radoslava Brđanina poslanika u parlamentu Republike Srpske i predsednika Narodne stranke RS. Brđanin je optužen u okviru zapečaćene optužnice Tribunala iz marta 1999. godine, za ratne zločine počinjene tokom 1992. godine u Bosanskoj krajini. Tokom rata u BiH Brđanin je obavljao funkciju predsednika Kriznog štaba Banjaluke, a jedno vreme je bio i potpredsednik Vlade Republike Srpske i ministar za stambena pitanja.

Tokom prvog saslušanja pred Tribunalom, održanog 12. juna, Brđanin je izjavio da nije kriv za planiranje, organizovanje i sprovođenje diskriminacije, nezakonito zatvaranje, ubijanje, mučenje i nasilno proterivanje muslimanskog i hrvatskog stanovništva, pljačkanje njihove imovine, uništavanje njihovih dobara, verskih i kulturnih objekata na prostoru Bosanske krajine, posebno u Prijedoru i Sanskom Mostu, kako se navodi u optužnici. Brđanin je prilikom prvog saslušanja izjavio da smatra da u srpskoj državi u Bosni može da živi najviše 3% nesrpskog stanovništva.

FOND ZA HUMANITARNO PRAVO

osnovan 1992.

- Nadzire, istražuje i izveštava o ljudskim pravima.
- Pruža pravnu pomoć žrtvama kršenja ljudskih prava pred domaćim sudovima.
- Sistematski nadzire poštovanje Konvencije protiv torture.
- Savetuje i pomaže žrtvama u njihovom obraćanju Komitetu protiv torture.
- Istražuje i izveštava o povredama međunarodnog humanitarnog prava u oružanim sukobima u bivšoj Jugoslaviji.
- Prati i izveštava o nacionalnim suđenjima za ratne zločine.
- Redovno prati i izveštava o radu Haškog tribunala.
- Organizuje međunarodne konferencije o suđenjima za ratne zločine.
- Organizuje seminare o instrumentima za zaštitu ljudskih prava.
- Objavljuje izveštaje u ediciji Pod lupom.
- Objavljuje dokumenta Evropskog suda za ljudska prava i Haškog tribunala u ediciji Dokumenta.

- Izdaje bilten o Haškom tribunalu.

OSNIVAČ I IZVRŠNI DIREKTOR

Nataša Kandić

PRESEDNIK SAVETA

Dejan Janča

OBJAVLJENE KNJIGE

Pod lupom

Ljudska prava u bivšoj Jugoslaviji 1991-95.
Protivpravno ponašanje policije u Srbiji i Crnoj Gori (1997)
Policija protiv građanskog protesta u Srbiji (1997)

Dokumenta

Haški tribunal (1997)
Politička prava i slobode – izabrane presude Evropskog suda za ljudska prava (1997)
Prava na život i slobodu – izabrane presude Evropskog suda za ljudska prava (1998)

Bilten:

Nos. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11

Adresa:

Avalska 9, 11 000 Beograd
FR Yugoslavia
e-mail: hlc@eunet.yu
adresa na internetu:
www.hlc.org.yu
tel/fax: +381 11 444 3944
444 5741
444 1487

Adresa:

Kancelarija Kosovo
Njegoševa 17, 38 000
Priština
tel/fax: +381 38 20 807

